ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 47(5229)
Чацвер,
26 красавіка
2001 года

Кошт у розніцу — 50 руб.

Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь

Хочацца верыць, што ён не стане чарговай справаздачай

Разам са словам "з'езд" нарадзілася маё пакаленне 60-х гадоў ужо мінулага стагоддзя і яшчэ многія пакаленні былога Савецкага Саюза. Аваццыі на з'ездах мы назіралі з экранаў тэлевізараў, а матэрыялы з'ездаў КПСС зубрылі па школьных падручніках гісторыі і здавалі як самы сур'ёзны экзамен у жыцці.

Сёння шматтысячнае настаўніцтва Беларусі жыве ў прадчуванні II з'езда настаўнікаў. Хацелася б, каб з самага пачатку тон з'езду, гэтаму вялікаму сходу самай адукаванай і сумленнай часткі нашага грамадства, задаў зварот да прысутных: "Вітаю вас, спадары настаўнікі!" Такія несумяшчальныя сёння паняцці як "спадар" і "настаўнік" ператварыліся ў папулярныя анекдотныя звароты "вучылка" і "Мар Ванна". Якія рычагі трэба рухаць, каб настаўнік заняў належнае яму месца, бо ў сённяшнім грамадстве ён, быццам просячы прабачэння, прадстаўляецца, што ён — усяго толькі настаўнік?

Я, педагог з 20-гадовым стажам, часта думаю над тым, што ж змяніць у школе, каб яна не па закліку з высокай трыбуны, а на справе, у дзеянні стала "домам радасці". Думала пра рознае: пра разгрузку навучальных праграм, "агульнаадукацыйны бясплатны прынцып" адукацыі, сярэдняга вучня, пра беднасць матэрыяльнай базы народнай адукацыі...

Мне здаецца, я нават перакалана, што кожны работнік народнай адукацыі, які складае школьныя праграмы і школьныя падручнікі, павінен прайсці сур'ёзнае тэсціраванне на разуменне прынцыпу даступнасці, узроставай псіхалогіі і іншых тонкасцяў дзіцячай душы. У абавязковым парадку гэты адказны работнік павінен умець паставіць сябе на месца вучня і запытацца: "А цікава мне гэта было ў 10, 11, 12... гадоў і ці было мне гэта пад сілу?"

Думаю, што многія настаўнікі не валодаюць такім спосабам тэлепартацыі і вельмі старанна нагружаюць нашых вучняў празмернай навуковай інфармацыяй. Мы ж дамовіліся вучыць дзяцей мысліць, арыентавацца ў інфармацыі, апераваць атрыманымі ведамі. Прыгадаем любое выслоўе мудраца, у якім усяго некалькі слоў, а глыбіня і аб'ём уражваюць так, што лепш за яго ўжо не скажаш. Неабходна, каб самыя таленавітыя людзі, якія пры гэтым любяць дзяцей, уважліва прыгледзеліся да школьных праграм, падручнікаў і вельмі далікатна, эксперыментальным спосабам, без звыклай спешкі вызначылі тую залатую сярэдзіну, якая задаволіць усіх: вучня, настаўніка, грамадства.

Я — настаўнік гісторыі, люблю свой прадмет, спадзяюся, што змагла зацікавіць і захапіць ім схільных да гэтага вучняў. Мару пра такую методыку выкладання, калі б вучні школ і іншых навучальных устаноў маглі кожны дзень прымяраць атрыманыя на ўроках веды на будучае жыццё, бо без такой мэтавай арыентацыі цяжка падтрымліваць цікавасць да прадмета, даваць устаноўкі на засваенне ведаў. Як пішуць сёння нашы педагагічныя выданні, мы павінны рыхтаваць "спецыяліста, канкурэнтаздольнага на сучасным рынку працы". Нягледзячы на павышэнне патрабаванняў сучаснага рынку працы, мы ўсё ж працягваем выпускаць голых тэарэтыкаў.

Днямі ў нашай школе адбылося псіхалагічнае анкетаванне вучняў на тэму "Што такое стрэс, і як я выходжу са стрэсавага стану". Я не чытала ўсіх адказаў, але для вучня стрэс — адсядзець 6-8 урокаў, атрымаць дамашняе заданне, напісаць некалькі кантрольных і практычных работ.

Вельмі спадзяюся, што форум, які мае адбыцца, вызначыць і падасць на разгляд урада тыя мудрыя рашэнні, якія пачнуць выводзіць школу і настаўніка на належны ўзровень, матэрыяльны і грамадскі.

Хочацца верыць, што з'езд не стане чарговай справаздачай у лічбах і фактах, а ператворыцца ў сур'ёзны аргументаваны, высокаінтэлектуальны дыялог "настаўнік — грамадства".

Даўно трэба прызнаць школу няхай не матэрыяльнай, але вытворчасцю самага галоўнага — чалавечай асобы. Няхай наш урад, вызначаючы бюджэтныя выдаткі, узважваючы выдаткаванне сродкаў на кампанію ў "бітве за ўраджай" і "бітве за асобу", не паскупіцца на заработную плату настаўніку, на ўкараненне новых адукацыйных тэхналогій, іншыя патрэбнасці школы. Гэта абавязкова акупіцца!

Вы згодныя са мной, спадары натаўнікі?

Ала ФАМІНА,
настаўніца гісторыі сярэдняй школы №1 Мсціслава.

Праблемы вышэйшай школы

Перад люстэркам часу

Якой павінна быць адукацыя ў новым стагоддзі? Гэтае пытанне сёння хвалюе лепшыя розумы чалавецтва не толькі ў нашай краіне, але і ва ўсім свеце. Агульнавядома, што чым вышэй развіццё інтэлектуальнага патэнцыялу нацыі і больш дасканалая сістэма адукацыі, тым больш інтэнсіўны шлях развіцця грамадства.

Вышэйшая нацыянальная школа рэспублікі сёння перабудоўваецца на аднаўленне зместу і тэхналогій навучання з улікам сусветных тэндэнцый. Дынаміка грамадскага развіцця прад'яўляе павышаныя патрабаванні да прафесійнай кампетэнцыі спецыялістаў, а значыць і да адукацыйнай сістэмы тых ВНУ, якія іх рыхтуюць. Не выключэнне і Беларускі дзяржаўны эканамічны універсітэт, які не можа не адгукнуцца на выклік часу, на сусветныя інтэграцыйныя працэсы, на фарміраванне адзінай адукацыйнай і інфармацыйнай прасторы.

Рэфармаванне адукацыйнай сферы не патрабуе рэвалюцыйных пераўтварэнняў. Задача педагогаў вышэйшай школы — напоўніць навучальны працэс новым зместам і новымі падыходамі, што спрыяюць развіццю ініцыятывы і творчасці будучых спецыялістаў і забяспечваюць іх канкурэнтаздольнасць на міжнародных рынках працы.

Нядаўняя канферэнцыя, якая праводзіцца штогод і з'яўляецца асноўнай для ВНУ, была прысвечана вызначэнню шляхоў рэалізацыі навучальна-даследчыцкага падыходу ў сістэме шматузроўневай падрыхтоўкі спецыялістаў эканамічнага профілю. Актуальнасць дадзенага напрамку развіцця працэсу навучання падкрэслівала значная колькасць выступоўцаў па гэтай праблеме. Сталасць, прадуманасць выступленняў на секцыях даюць магчымасць меркаваць аб тым, што праблема павышэння якасці універсітэцкай адукацыі хвалюе нашых вучоных, і яны актыўна шукаюць шляхі рэалізацыі сваіх навуковых адукацыйных праектаў.

Імпульс для ажыўленых секцыйных дыскусій, на наш погляд, далі і асноўныя даклады, якія прагучалі на пленарным пасяджэнні канферэнцыі. У выступленні першага прарэктара універсітэта прафесара С.П.Гурко "Навучальна-даследчы падыход у сістэме шматузроўневай падрыхтоўкі эканамічных кадраў" былі паказаны магчымыя шляхі рэалізацыі новых тэхналогій навучання. Сяргей Пятровіч падрабязна спыніўся на новых методыках, агучыў думкі вучоных вядучых універсітэтаў свету, якія пацвярджаюць правільнасць абранага намі шляху рэфармавання навучання. "Піраміда навучання", наглядна прадэманстраваная для ўдзельнікаў канферэнцыі на экране, сведчыць, што найбольш поўна студэнт засвойвае новыя веды ў працэсе дыскусій, гутарак, дзелавых гульняў (70 працэнтаў), ва ўласных даследаваннях, якія носяць навуковы характар, і пры рэалізацыі ўласных праектаў (90 працэнтаў). Само жыццё пацвярджае, што старыя методыкі навучання — традыцыйнае чытанне лекцый, якія цытуюць падручнік, — састарэла ў корані. Студэнт чакае ад выкладчыка новых поглядаў на прадмет размовы, рэальных прыкладаў з жыцця, творчых дыскусій. Навучыць студэнта творча засвойваць новыя веды, вучыцца самастойна — галоўная задача выкладчыка. Для разумнага ж спецыяліста вучоба з атрыманнем дыплома не заканчваецца. Менавіта даследчыцкі метад навучання, на думку прафесара С.П.Гурко, здольны падштурхнуць студэнта да творчасці, псіхалагічна пераасэнсаваць сваю ролю і абудзіць у душы мысліцеля і аналітыка. Старэйшыя курсы павінны ўзмацніць гэты працэс абуджэння і падрыхтаваць маладога чалавека да асэнсаванага разумення творчага працэсу навучання. Шматузроўневая мадэль вышэйшай школы, на якую неўзабаве пяройдуць ВНУ рэспублікі, прадугледжвае менавіта такое стаўленне да вучобы — чатыры гады для тых, хто хоча атрымаць толькі спецыяльнасць, і шэсць гадоў навучання для тых, хто жадае мець магістарскую падрыхтоўку.

Каб гэтыя планы былі рэалізаваны, трэба не вельмі шмат — у першую чаргу пераадолець псіхалагічны бар'ер як выкладчыку, так і студэнту. Ім трэба стаць партнёрамі на шляху рэалізацыі гэтай задачы. Складанасць пераходу на новыя тэхналогіі навучання ў тым, што выкладчык павінен пастаянна думаць пра свой прафесійны рост, не баяцца эксперыментаваць, паважаць студэнта і дабівацца на занятках зваротнай сувязі. Інакш уся яго работа будзе марнай і не прынясе маральнага задавальнення.

Загадчык лабараторыі даследавання праблем рынку і кіравання, прафесар кафедры эканомікі і кіравання АПК В.С.Танковіч у сваім дакладзе на пленарным пасяджэнні канферэнцыі расказаў аб праграмна-метадычным забеспячэнні рэалізацыі навучальна-даследчыцкага падыходу ў шматузроўневай профільнай падрыхтоўцы эканамічных кадраў ва універсітэце. Пераарыентацыя мыслення, перагляд зместу навучання — вось складнікі вырашэння гэтай праблемы. Развіццё творчага пачатку ў студэнтаў першага курса дасць магчымасць актыўна ўкараніць навучальна-даследчыцкі метад у навучальны працэс. Скарачэнне аўдыторных заняткаў, самападрыхтоўка, навуковая работа дапамогуць выкладчыку схіліць студэнта да творчай самастойнай работы ў семестры. Належны кантроль ведаў вызначыць ступень эфектыўнасці такога метаду навучання, дасць магчымасць студэнту раўнамерна працаваць увесь семестр. Пошук актуальных пытанняў і актуальных праблем як да семінарскіх заняткаў, так і для аўтарэфератаў, курсавых работ выклікае не толькі цікавасць моладзі да навуковых даследаванняў, але і дазволіць вывучыць новыя накірункі, змяненні ў эканоміцы, звярнуцца да рэальнай дзейнасці прадпрыемстваў. Адчуванне штодзённай значнасці заняткаў здыме таксама праблему наведвальнасці студэнтамі лекцый, семінараў. Кожнаму ж хочацца не проста атрымаць дыплом, але і стаць добрым спецыялістам. Сёння гэтага патрабуе жыццё, рэальнае развіццё грамадства. Выкладчыку, каб адпавядаць належным чынам такім патрабаванням, трэба самому часцей бываць на вытворчасці, ведаць прадмет вывучэння не толькі тэарэтычна, але і практычна. Паводле слоў прафесара В.С.Танковіча, універсітэт вельмі затэарэтызаваў навуку. Мала на кафедрах распрацоўваецца тэм, якія рэальна служаць вытворчасці. Эканоміка ж рэспублікі пакуль яшчэ не вельмі эфектыўна вырашае пастаўленыя перад ёй задачы. І хто як не вучоныя-эканамісты ў сілах дапамагчы вытворчасці з навукова абгрунтаванымі методыкамі вядзення спраў.

Трэба больш прыцягваць да кафедральнай навуковай дзейнасці студэнтаў, што якраз і паслужыць укараненню ў навучанне даследчыцкага падыходу. Пра гэта гаварыла ў сваім дакладзе на канферэнцыі і дацэнт кафедры фінансаў Н.А.Мартыненка. Цікавасць да навукова-даследчай работы выкладчык павінен абуджаць у студэнта пачынаючы з першага курса. І не толькі абуджаць, але і матываваць. Тэсціраванне, розныя алімпіяды, "круглыя сталы", дзелавыя гульні служаць як выяўленню здольных да навуковай дзейнасці студэнтаў, так і актывізуюць іх самастойную работу. Часцей за ўсё апрабацыя сваіх сіл і магчымасцей у гэтым напрамку вядзе да сур'ёзных заняткаў НДР. Калектыў кафедры можа і павінен улічваць гэтую асаблівасць навучання і актыўна пашыраць абуджальныя формы заняткаў. Справа не толькі ў колькасці прыцягнутых да навукі студэнтаў, але і ў матывацыі.

Падводзячы вынікі пачутаму на канферэнцыі, можна зрабіць рэзюмэ — шляхі павышэння якасці універсітэцкай адукацыі абраны правільныя. За кошт абнаўлення яе зместу і выкарыстання інавацыйных адукацыйных тэхналогій, якія прадугледжваюць больш шырокае прымяненне актыўных форм заняткаў і ўключэнне студэнтаў у навукова-даследчыцкую дзейнасць, ёсць магчымасць зрабіць прыкметны крок наперад. Застаецца галоўнае — выкладчык павінен навучыць студэнта вучыцца, каб ён не браў на ўзбраенне прынцып "Адукацыя на ўсё жыццё", а прытрымліваўся дэвізу "Адукацыя праз усё жыццё".

Антаніна КУЧКО.

Навіны з Капыля

Вучацца і набываюць спецыяльнасць

У 1993 г. вучэбна-вытворчыя камбінаты (ВВК) у раёне былі расфарміраваны. Аднак у Камсамольскім захавалі не толькі памяшканні і тое, што ў іх, а і разнастайнае абсталяванне.

Адпаведным рашэннем мясцовай выканаўчай улады з пачатку сёлетняга навучальнага года ВВК зноў распачаў работу. Цяпер спецыяльнасцямі "Трактарыст-машыніст" і "Швейная справа" тут авалодваюць 87 юнакоў і дзяўчат дзесятых класаў з сярэдніх школ №№ 2, 3 Капыля, Лясноўскай, Старыцкай, Слабадакучынскай, Камсамольскай сярэдніх школ.

Музей — ёсць музей!

Школьны музей — асяродак патрыятычнага выхавання. Так лічаць многія, хто на розных узроўнях займаецца праблемамі выхавання падлеткаў і моладзі.

Гэта добра ўсведамляюць і ў Камсамольскай сярэдняй школе. Тут даўно існуе музей, а да пачатку сёлетняга навучальнага года ён быў рэканструяваны: пераабсталяваны стэнды, з'явілася больш за 200 новых экспанатаў. Усяго апошніх у фондзе больш двухсот.

Вучні 8-9 класаў Кацярына Купрэйчык, Ганна Красоўская, Алена Давідоўская, Сяргей Давідоўскі, Алена Салаўёва праводзяць для наведвальнікаў тэматычныя экскурсіі. Яны знаёмяць з мінулым роднай вёскі і мясцовай гаспадаркі, расказваюць пра землякоў, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, пра значныя падзеі ў гісторыі краю.

Пры музеі працуе гуртоκ "Спадчына", якім кіруе Т.Ф.Талюк. Цяпер дзеці працуюць над альбомам "Школа — мой лёс", куды збіраюцца матэрыялы аб былых настаўніках, якія ў розныя гады працавалі ў школе.

"На мове дрэў, травы і птушак"

Калі заходзіш у Камсамольскую сельскую бібліятэку, складваецца ўражанне, што трапляеш у прыгожы куток прыроды.

Бібліятэкар Т.А.Давідоўская пры дзейснай дапамозе дырэктара мясцовай школы В.М.Труса і членаў гуртка "Бярозка", створанага пры ўстанове культуры, змаглі не толькі прыгожа аздобіць памяшканне разнастайнымі падзелкамі і экспанатам, а і зрабіць бібліятэку цэнтрам экалагічнага выхавання дзяцей і дарослых.

Дзеці ладзяць экскурсіі, афармляюць стэнды, удзельнічаюць у розных конкурсах, што праводзяцца рэдакцыямі газет і часопісаў. Адна з апошніх узнагарод гуртκоўцаў — дыплом Рэспубліканскага экалагічнага цэнтра навучэнцаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь за перамогу ў віктарыне "На мове дрэў, травы і птушак".

Мікалай ЛОСІК,
арганізатар аддзела адукацыі Капыльскага райвыканкама.

Праграму "Спас на крыві" па назве адной са сваіх песень падрыхтавала да Дня чарнобыльскай трагедыі студэнтка Мазырскага педагагічнага інстытута імя Крупскай Вольга Наўроцкая (на здымку). Канцэрты-рэквіемы пройдуць сёння ва ўсіх раёнах Гомельшчыны, якія пацярпелі ад катастрофы на АЭС. У іх прагучаць песні аб болі і пакутах, якія прынёс людзям красавік 1986 года.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

26 красавіка — Дзень чарнобыльскай трагедыі

Плача мая Беларусь,
Плача дажджом і туманамі,
Над незагойнымі ранамі
Чорны паслаўся абрус.
Шэпчацца з доламі гай,
Нікне трава парыжэлая,
Чэзне, як ніва зблажэлая,
Ад радыяцыі край.

Эльвіра ЯРЧАК.

Зона болю

Пралог

Упершыню я прыехала ў Брагін у 1984 годзе. Па размеркаванні. Цяпер, калі ўжо справа дайшла да сярэдзіны жыцця, часта думаю аб тым, а ці магло быць інакш? Брагін не быў маёй радзімай. Увогуле, калі ў спісах на размеркаванне мае аднакурснікі бачылі гэтую назву, шарахаліся ад яе. Ці не чатырыста кіламетраў ад сталіцы, амаль сто пяцьдзесят ад абласнога цэнтра... Ні табе тэатраў, ні музеяў. Толькі з узростам пачынаеш разумець, што ўсе праблемы чалавека — яго ўнутраныя праблемы, і дзе б ты ні жыў, ты сам робіш сябе няшчасным або шчаслівым.

Калі здарылася чарнобыльская навала, праз паўгода я пакінула сваё першае працоўнае месца, свой першы дом. Ці ўратавалася? І ўратавала дзіця? Цяжка сказаць, але здароўе маё далёка не сібірскае. І ўвогуле, праца ў раёнцы мае свае плюсы і мінусы, не кожны журналіст зможа гадамі, дзесяцігоддзямі выконваць свой прафесійны абавязак, кожны дзень бачыць сваіх станоўчых і адмоўных герояў. А яшчэ, шчыра кажучы, вельмі цяжка было ў дваццаць чатыры гады пісаць пра чарнобыльскія праблемы. Тым больш што ліквідаваць вынікі катастрофы тады збіраліся за паўгода-год. Як высветлілася, прагнозы былі памылковыя.

Адзін з самых сумных успамінаў 1986 года — гэта тое, як за тры дні да пачатку новага навучальнага года каля Брагінскай школы ваенныя здымалі верхні пласт зямлі. На працягу лета гэтая аперацыя рабілася ўжо некалькі разоў... Пустыя арэлі ў дварах, пустыя пясочніцы...

Праз пятнаццаць гадоў

Да паездкі ў Брагін я была некалькі разоў у зоне. Слаўгарад, Чэрыкаў, Ветка, Нароўля... У Чэрыкаўскім раёне нават бачыла, як працавалі экскаватары і бульдозеры на "пахаванні" вёсак. Але пасля таго як убачыла разбураны будынак роднай рэдакцыі, ад якога засталіся толькі сцены, напалову разбураны прыватны сектар, доўга-доўга не магла заснуць. Успаміналіся нейкія дробязі таго, "мірнага" жыцця, старэйшыя калегі, некаторых з якіх ужо няма ў жывых. Што цікава — падчас камандзіроўкі сустрэла толькі адну знаёмую, Любу Малочка (цяпер Любоў Пятроўна), яна працуе дырэктарам Дублінскай базавай школы. А калі мы з ёй кантактавалі раней, працавала адказным сакратаром камісіі па справах непаўналетніх. Дублін аказаўся адносна чыстай вёскай.

А вось з Наталляй Уладзіміраўнай Краўчанка, зусім новай (усяго некалькі тыдняў) загадчыцай Брагінскага раённага аддзела адукацыі, нам тады сустрэцца не давялося. Наталля Уладзіміраўна — з Бранскай вобласці, скончыла мясцовы педагагічны інстытут. Вучылася ў адным горадзе з будучым мужам, які і прывёз яе на Брагіншчыну, а дакладней, на Камарыншчыну. І ўсе гэтыя гады Наталля Уладзіміраўна з мужам і сынам жылі ў вёсцы Краснае, Наталля Уладзіміраўна працавала дырэктарам школы, муж — аграномам. Сын у мінулым годзе паступіў у Гомельскі абласны ліцэй, сваю будучыню звязвае з тэхнічнымі навукамі.

А да гэтага восем з палавай гадоў раённы аддзел адукацыі ўзначальвала Ганна Мікалаеўна Бабрынёва, чалавек вельмі цікавага лёсу, родам з прыгожай вёскі Малажын. Усяго ў сваім жыцці Ганна Мікалаеўна дабівалася сама, без усялякіх пратэкцый. Калісьці зусім маладой дзяўчынай паступала на стацыянар педагагічнага інстытута, але не прайшла па конкурсе. Потым вучылася завочна — захварэў бацька, кармілец сям'і, у якой было шасцёра дзяцей. Працавала піянерважатай, настаўніцай, завучам, дырэктарам Хракавіцкай школы. Зусім нядаўна — 19 сакавіка — у старшыні Брагінскага райвыканкама з'явіўся новы намеснік — Ганна Мікалаеўна. Чалавек, які знутры знаёмы з праблемамі раёна, адукацыі, аховы здароўя. І вельмі прывабная жанчына.

Дзеля чаго пішу аб гэтым? А ці шмат ведаем мы пра тых, хто штодзённа, карпатліва выконвае сваю цяжкую працу работніка сістэмы адукацыі? Ці то настаўніца, ці, прабачце, чыноўнік, таму што не зусім гэта дакладнае слова ў адносінах да адукацыі.

Якія ж сёння пытанні найбольш востра стаяць перад сістэмай адукацыі раёна? Па-першае, у Брагіне і ў раёне ў апошнія гады павялічваецца колькасць дзяцей. Сёлета некалькі класаў гарпасялковай школы займаюцца ў другую змену. На будучы год будзе чатыры падрыхтоўчыя класы. Дарэчы, у Брагіне ў адрозненне ад іншых месцаў займаюцца шасцігодкі ў школе. Для іх створаны ўсе ўмовы. Але ўсё ж, на думку завуча школы па пачатковых класах Веры Аляксееўны Ганавай, гэта не зусім правільна, калі ў адным будынку займаюцца і малодшыя, і сярэднія, і старэйшыя класы. Тым не менш альтэрнатывы на сённяшні дзень не існуе — у Брагіне адзін дзіцячы садок. У другім — іншая ўстанова, а трэці калісьці быў зачынены. Не было каму туды хадзіць. Цяпер ён — на рэканструкцыі, бо сваёй чаргі чакаюць у Брагіне 119 дзяцей да трох гадоў. Пытанні аб укамплектаванні штатаў абслуговым персаналам вырашаны, а вось з выхавальнікамі могуць узнікнуць праблемы.

Ці, скажам, праблемы такога кшталту. Яшчэ гадоў пяць-сем таму назад вырашыць у Брагіне жыллёвае пытанне не было звышскладана. У час сацыяльнай нестабільнасці гэта прываблівала тых, у каго не было даху над галавой. Таму сюды не заўсёды ехалі адшчапенцы альбо гультаі. Нехта развёўся са сваёй палавінай, нехта не хацеў жыць з дарослымі ўжо дзецьмі і ўнукамі, а нехта не хацеў жыць з бацькамі, а прагнуў свайго самастойнага кавалка хлеба.

Зараз, як гаворыць Ганна Мікалаеўна, атрымаць кватэру становіцца ўсё больш складана. Праўда, на прыватнай кватэры ніхто з маладых спецыялістаў не жыве, жывуць у інтэрнаце ці ў кватэрах з падсяленнем.

Другое, а можа і першае па сваёй важнасці пытанне — аздараўленне дзяцей. Усе дзеці з зоны забруджанасцю ад 5 да 40 кюры праходзяць курс лячэння і аздараўлення два разы на год, з зоны ад 1 да 5 кюры — адзін раз. У школах наладжана двух- і трохразовае харчаванне — у залежнасці ад узросту вучня. Хаця ў стане здароўя дзяцей ёсць свае нюансы. Напрыклад, у вёсках, дзе ўзровень радыяцыі адносна высокі, выяўляецца больш паталогій, чым у больш забруджаных вёсках. Гэта звязана з тым, што пры ацяпленні дамоў выкарыстоўваюцца дровы з лесу — торфабрыкет каштуе вельмі дорага. І яшчэ цікавы момант. Зарплата даяркі залежыць ад колькасці надоенага малака. Целіцца карова — зарплата 7 тысяч (ёсць і такая!).

* * *

Брагінская школа на агульным фоне выглядае святочна. Яе дырэктар, Вера Аляксееўна Мялешка, аддала любімай школе 21 год. Калісьці пасля Лоеўскага педвучылішча адпрацавала тры гады ў Чавускім раёне, і хоць школа была добрая, ды і дырэктар добры, але цягнула ў родныя мясціны. У Сяльцы жылі тата з мамай, мама хварэла, цяпер яе, на жаль, ужо няма. А яшчэ дзве сястры — Надзея і Любоў — жылі далёка. Пачынала выхавальніцай групы прадоўжанага дня, потым настаўніцай. Вельмі цяжка было перажыць тыя гады, калі ўсе настаўнікі пакідалі школу. Па некалькіх прычынах і сёння Вера Сямёнаўна не мае кватэры ў "чыстай" зоне. А шкада — чалавек заслужыў. У той час, калі стабілізаваўся калектыў, ад'язджаць асабліва і не цягне. Усе тры завучы — Алена Назараўна Расюк, Вера Аляксееўна Ганава, Вера Уладзіміраўна Андрэева — вопытныя, з вялікім стажам работы педагогі. А што многія педагогі не намнога старэйшыя за вучняў — дык мы ўсе з чаго-небудзь і некалі пачыналі.

Увогуле праблемы Брагінскай школы — праблемы любой школы. Няма наглядных дапаможнікаў, тэхнічных сродкаў навучання. Шмат гадоў настаўніца хіміі не атрымлівае патрэбных рэактываў. Дарэчы, не хапае на Брагіншчыне хімікаў, біёлагаў, выкладчыкаў інфарматыкі. Ёсць клас, які займаецца па сістэме Эльконіна-Давыдава, і бацькі набываюць падручнікі за свае грошы. Хоць, відаць, трэба было б зрабіць для зоны нейкую скідку.

(Заканчэнне на 3-й стар.)

Толькі лічбы

Урон, нанесены Беларусі чарнобыльскай катастрофай у разліку на 30-гадовы перыяд яе пераадолення, ацэньваецца ў 235 мільярдаў долараў ЗША (што роўна 32 бюджэтам рэспублікі 1985 года).

* * *

23 працэнты тэрыторыі Беларусі аказаліся забруджанымі радыеактыўнымі рэчывамі ў выніку чарнобыльскай катастрофы.

* * *

Больш за 2 мільёны чалавек падпалі пад празмернае радыяцыйнае ўздзеянне.

* * *

Штогадовыя страты драўнінных рэсурсаў перавышаюць сёння 2 мільёны кубаметраў.

* * *

У зоне забруджання апынуліся больш як сто радовішчаў розных відаў мінеральна-сыравінных рэсурсаў.

* * *

Нягледзячы на дэфіцыт дзяржаўнага бюджэту, выкліканы цяжкім станам эканомікі, урад вымушаны штогадова накіроўваць каля 10 працэнтаў бюджэтных сродкаў на пераадоленне наступстваў катастрофы.

Паправіць здароўе — па-ранейшаму не проста

Усяго каля 15 працэнтаў падлеткаў да заканчэння школы могуць лічыцца абсалютна здаровымі.

У юнакоў і дзяўчат апошнім часам назіраецца рост хранічных захворванняў страўнікава-кішачнага тракта, псіхічных расстройстваў...

У сувязі з гэтым, як заўважыла галоўны спецыяліст па медыцынскім забеспячэнні падлеткаў і моладзі Міністэрства аховы здароўя Беларусі Галіна Мурашка, у краіне актыўна рэалізуецца комплексная праграма па лячэбна-аздараўленчай рабоце сярод падлеткаў, адкрыты ўжо 213 падлеткавых кабінетаў і аддзяленняў.

Разам з тым аздараўленне ў санаторна-курортных установах застаецца сур'ёзнай праблемай. Летась падлячыцца ў іх змаглі толькі 8,9 працэнта маладых людзей. 45 працэнтаў падлеткаў, накіраваных на аздараўленне, — жыхары Гомельскай вобласці.

Трэба памятаць...

Хоць мінула ўжо пятнаццаць гадоў пасля катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, не знікла неабходнасць у захаванні насельніцтвам мераў перасцярогі. Перш за ўсё гэта датычыцца работнікаў лясной гаспадаркі, якія ў сілу сваёй прафесійнай дзейнасці атрымліваюць большыя дозы апраменьвання, чым іншыя людзі. Узроўні ж гама-фону ў лесе вышэйшыя, чым на адкрытай мясцовасці, а лясныя дары, на жаль, часта непрыдатныя для ўжывання.

Здароўе людзей выклікае сур'ёзную занепакоенасць у беларускіх медыкаў. Трэба памятаць, што нельга ўжываць у ежу грыбы, ягады без папярэдняга радыеметрычнага кантролю, які ажыццяўляецца спецыяльнымі лабараторыямі і санэпідэмстанцыямі. Выпас малочнай жывёлы трэба праводзіць толькі на культурных пашах (не выкарыстоўваць для гэтых мэтаў лясныя надзелы), неабходна перыядычна правяраць усе сельгаспрадукты з асабістых дапаможных гаспадарак (малако — пры змяненні месцаў выпасу, садавіны і агародніны — у перыяд выспявання). Не пашкодзіць лішні раз правесці вільготнае прыбіранне транспартных сродкаў, двойчы ў год прайсці медыцынскае абследаванне, захоўваць элементарныя гігіенічныя нормы.

Аляксандр ГРАЧОЎ.

Пра гэта трэба ведаць

Радыеэкалагічныя наступствы катастрофы на ЧАЭС

Фарміраванне радыеактыўнага забруджання прыроднага асяроддзя на тэрыторыі Беларусі пачалося адразу ж пасля выбуху рэактара. Асаблівасці метэаралагічных умоў, што назіраліся ў перыяд з 26 красавіка па 10 мая 1986 года, а таксама склад і дынаміка аварыйнага выкіду радыеактыўных рэчываў абумовілі складаны характар забруджання тэрыторыі рэспублікі.

Забруджанне тэрыторыі Беларусі звыш 37 кБк/м^2 па цэзіі-137 склала 23 працэнты ад усёй плошчы рэспублікі. Для параўнання: на Украіне яно складае 5 працэнтаў, у Расіі — 0,6 працэнта. Гэта сведчыць пра больш складаныя і цяжкія наступствы чарнобыльскай катастрофы для Беларусі ў параўнанні з Расіяй і Украінай.

Улічваючы маштабнасць і цяжкасць наступстваў катастрофы, Вярхоўны Савет Беларусі ў ліпені 1990 года аб'явіў тэрыторыю рэспублікі зонай экалагічнага бедства. Была прынята Дзяржаўная праграма па пераадоленні наступстваў катастрофы на ЧАЭС на 1990 — 1995 гг. і на перыяд да 2000 г. Мэта гэтай праграмы — стварэнне бяспечных для здароўя чалавека ўмоў жыццядзейнасці ў раёнах, якія трапілі пад радыеактыўнае забруджанне.

Важнай задачай у пасляаварыйны перыяд з'явілася таксама ацэнка радыеактыўнага забруджання тэрыторыі нашай краіны і правядзенне радыяцыйнага маніторынгу аб'ектаў прыроднага асяроддзя.

Згодна з артыкулам 40 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб прававым рэжыме тэрыторый, якія падпалі пад радыеактыўнае забруджанне ў выніку катастрофы на Чарнобыльскай АЭС", агульную ацэнку радыяцыйнага становішча на тэрыторыі рэспублікі (радыяцыйны маніторынг) і метадычнае кіраўніцтва ажыццяўляе Дзяржаўны камітэт па гідраметэаралогіі.

Сёння ў нашай краіне радыяцыйны маніторынг аб'ектаў прыроднага асяроддзя ажыццяўляюць наступныя дзяржаўныя ўстановы: Дзяржкамгідрамет, Мінсельгаспрад, Мінлясгас, Мінжылкамунгас, інстытуты Нацыянальнай акадэміі навук, вытворчае аб'яднанне "Беларусьгеалогія", Белгіправадгас, Палескі дзяржаўны радыеэкалагічны запаведнік. Для вывучэння характару паводзін радыенуклідаў у розных экасістэмах і выпрацоўкі прагнозаў арганізаваны фундаментальныя навуковыя даследаванні.

З улікам спецыфікі радыеактыўнага забруджання асобных рэгіёнаў, іх ландшафтна-геахімічных асаблівасцей і іншых фактараў арганізавана сетка пастаяннага маніторынгу навакольнага асяроддзя Дзяржкамгідрамета. Даследаванні праводзяцца на 181-й пляцоўцы, дзевятнаццаці ландшафтна-геахімічных палігонах. На метэаралагічнай сетцы Дзяржкамгідрамета праводзіцца радыяцыйны маніторынг прыземнага слоя атмасферы: вымярэнне магутнасці экспазіцыйнай дозы гама-выпраменьвання на 57 пастах, адбор радыеактыўных выпаданняў з атмасферы на 30 пастах і радыеактыўных аэразолей на шасці пастах. На гідралагічных пастах пяці вялікіх і сярэдніх рэк рэспублікі, якія працякаюць па радыеактыўна-забруджаных тэрыторыях, ажыццяўляецца маніторынг павярхоўных вод.

Забруджанне тэрыторыі Рэспублікі Беларусь радыеактыўным ёдам

У першы перыяд пасля катастрофы ўзровень радыеактыўнага забруджання радыенуклідамі ёду, што жывуць нядоўга, у многіх рэгіёнах рэспублікі быў такім вялікім, што выкліканае ім выпраменьванне мільёнаў людзей кваліфікуецца спецыялістамі як перыяд "ёднага ўдару".

Вывучэнне эксперыментальнага матэрыялу па вымярэннях актыўнасці ёду-131 у выпаданнях паказвае, што яго аб'ём прасторава абмежаваны і не дае магчымасці пабудаваць дэталёвую карту радыеактыўнага забруджання ёдам-131 усёй тэрыторыі Беларусі. Таму была выканана рэканструкцыя размеркавання ёду-131 на тэрыторыі Беларусі па стану на 10 мая 1986 года.

У красавіку — маі 1986 года найбольшы ўзровень выпадання ёду-131 назіраўся ў блізкай зоне ЧАЭС — у Брагінскім, Хойніцкім, Нараўлянскім раёнах Гомельскай вобласці, дзе яго ўтрыманне ў глебах склала 37000 кБк/м^2 і больш. У Чачэрскім, Кармянскім, Буда-Кашалёўскім, Добрушскім раёнах узроўні забруджання дасягалі 18500 кБк/м^2.

Значнае забруджанне пацярпелі таксама паўднёва-заходнія рэгіёны — Ельскі, Лельчыцкі, Жыткавіцкі, Петрыкаўскі раёны Гомельскай вобласці і Пінскі, Лунінецкі, Столінскі раёны Брэсцкай вобласці.

Высокі ўзроўнь забруджання меў месца і на поўначы Гомельскай і Магілёўскай абласцей. У Веткаўскім раёне Гомельскай вобласці ўтрыманне ёду-131 у глебе дасягала 20000 кБк/м^2. У Магілёўскай вобласці найбольшае забруджанне адзначалася ў Чэрыкаўскім і Краснапольскім раёнах (5550-11100 кБк/м^2).

Забруджанне тэрыторыі ёдам-131 абумовіла апраменьванне шчытападобнай залозы ў дзяцей у вялікіх дозах, што прывяло да значнага павелічэння яе паталогіі.

Забруджанне тэрыторыі Беларусі цэзіем-137

Аналіз карт радыеактыўнага забруджання тэрыторыі Беларусі паказвае, што можна выдзеліць некалькі асноўных плям. Перш за ўсё гэта блізкая зона Чарнобыльскай АЭС, куды ўваходзіць і 30-кіламетровая зона вакол самой станцыі. Узроўні забруджання глебы цэзіем-137 гэтай тэрыторыі надзвычай высокія, максімальныя значэнні ў асобных пунктах перавышалі 37000 кБк/м^2 (1000 Кі/км^2). У той жа час на гэтай тэрыторыі ў асобных пунктах узроўні забруджання глебы цэзіем-137 не перавышаюць 185 кБк/м^2 (5 Кі/км^2). Гэтая пляма сфарміравалася за кошт шматразовых выпаданняў ад пачатку аварыі да сярэдзіны мая 1986 года.

Наступным па часе пасля блізкай зоны можна лічыць заходне-паўночна-заходні след: паўднёвая і паўднёва-заходняя частка Гомельскай вобласці, цэнтральныя часткі Брэсцкай, Гродзенскай і Мінскай абласцей. Узроўні забруджання тут значна ніжэйшыя, чым у блізкай зоне ЧАЭС. Пры гэтым неабходна звярнуць увагу на той факт, што забруджаныя паветраныя масы над часткай гэтых тэрыторый (паўднёвая частка Гомельскай і Брэсцкай абласцей) праходзілі двойчы (першы і другі перыяды), таму выпаданні там нельга лічыць аднакратнымі.

Трэцяй плямай па часе фарміравання можна лічыць поўнач Гомельскай і цэнтральную частку Магілёўскай абласцей. Радыеактыўныя выпаданні на гэтых тэрыторыях пачаліся 27 красавіка, што на суткі пазней, чым у паўночнай і заходняй частках Беларусі. Актыўнасць цэзію-137 у выпаданнях на гэтай тэрыторыі вельмі высокая і ў асобных пунктах параўнальная з забруджаннем 30-кіламетровай зоны ЧАЭС.

Забруджанне тэрыторыі Рэспублікі Беларусь стронцыем-90

Забруджанне тэрыторыі рэспублікі стронцыем-90 у параўнанні з цэзіем-137 носіць больш лакальны характар. Узровень забруджання глебы гэтым радыенуклідам вышэй за 5,5 кБк/м^2 (0,15 Кі/км^2) выяўлены на плошчы 21,1 тыс.км^2., што склала 10 працэнтаў ад тэрыторыі рэспублікі. Максімальныя ўзроўні стронцыю-90 выяўлены ў межах 30-кіламетровай зоны ЧАЭС і дасягалі велічыні 1800 кБк/м^2 (48,6 Кі/км^2) у Хойніцкім раёне Гомельскай вобласці. Найбольш высокая актыўнасць стронцыю-90 у глебе ў далёкай зоне выяўлена на адлегласці 250 кіламетраў — у Чэрыкаўскім раёне Магілёўскай вобласці і складае 29 кБк/м^2 (0,78 Кі/км^2), а таксама ў паўночнай частцы Гомельскай вобласці, у Веткаўскім раёне — 137 кБк/м^2 (3,7 Кі/км^2).

Са значэннямі магутнасці экспазіцыйнай дозы (МЭД) больш за 20 мкР/г: Слаўгарад, Хойнікі, Брагін, Чачэрск і Нароўля.

Аналіз даных паказвае, што для населеных пунктаў паўночнага рэгіёна (Брагін), адзначаецца сезоннае змяненне МЭД гама-выпраменьвання. Для астатніх плям, дзе МЭД гама-выпраменьвання параўнальная з даварыйнай, ярка выяўленых сезонных змяненняў МЭД не назіраецца.

Радыеактыўнае забруджанне паверхневых вод

У сённяшні час рэкі з'яўляюцца асноўным шляхам пераносу радыенуклідаў, у тым ліку трансгранічнага. У вадасцёках і праточных вадаёмах канцэнтрацыя радыенуклідаў памяншаецца, у непраточных жа вадаёмах, замкнутых азёрах, сажалках і вадасховішчах з паніжаным рэльефам назіраецца назапашванне радыенуклідаў у донных адкладах.

Аналіз даных утрымання цэзію-137 падчас веснавой паводкі 1999 года ў басейне ракі Прыпяць (Мазыр) паказаў, што канцэнтрацыі цэзію-137 у растваральнай форме засталіся на ўзроўні сярэдніх значэнняў канцэнтрацый па дадзеным створы за папярэднія гады (1996 — 1998). Аднак канцэнтрацыі радыенукліду на завісях значна павялічыліся, што сведчыць пра яго змыў і перанос з цвёрдым матэрыялам з вадазбору ракі паводкавымі водамі. Сёння назіраецца выразная тэндэнцыя памяншэння вынасу цэзію-137 рэкамі.

З агульнай сумарнай актыўнасці цэзію-137, вынесенай кожнай з рэк за 12 гадоў, 85 — ракой Іпуць на працягу двух гадоў, 81 — актыўнасці вынесены ракой Сож за тры гады, ракой Бесядзь — за чатыры гады, ракой Прыпяць — за 6 гадоў і 71 працэнт актыўнасці вынесены ракой Днепр на працягу дзевяці гадоў. Супастаўленне вынасу цэзію-137 за перыяд 1987 — 1993 гг. на замыкаючых створах рэк Днепр і Прыпяць у межах Украіны і на гідрапастах Беларусі паказвае, што толькі 26 працэнтаў ад агульнага вынасу радыецэзію фарміравалася ў 30-кіламетровай зоне ЧАЭС. Такім чынам, у фарміраванні рачнога сцёку вялікія вадазборныя пляцоўкі з нізкім узроўнем радыеактыўнага забруджання аказваюць большы ўплыў на другаснае забруджанне рэк, чым павярхоўны змыў з вельмі забруджаных тэрыторый, але з адносна малымі плошчамі вадазбору.

Іван МАТВЕЕНКА,
кіраўнік Рэспубліканскага цэнтра радыяцыйнага кантролю і маніторынгу прыроднага асяроддзя Дзяржкамгідрамета.

15 год пасля Чарнобыля

НА ЗДЫМКАХ: вёска Бабчын Хойніцкага раёна; нібыта страшная вайна прайшла па гэтых мясцінах, пакінуўшы забітыя вокны дамоў, друз, абпаленыя свечкі комінаў.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Дабрачыннасць

"Дарога жыцця" дорыць надзею

15 гадоў споўнілася з дня трагічнай даты, якая перавярнула жыццё беларускага народа, — катастрофы на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі. І няхай не нашы вучоныя праектавалі рэактар, няхай выбух здарыўся не на тэрыторыі нашай дзяржавы, але 70 працэнтаў наступстваў катасрофы прыняла на сябе менавіта наша Беларусь. З цягам часу праблем не памяншаецца. Яны вырашаюцца і на міжнародным узроўні, і на ўзроўні дзяржавы, і з дапамогай грамадскіх аб'яднанняў. Адным з іх з'яўляецца Беларускі саюз моладзі. У пятнаццаты раз стартуе іх Міжнародная дабрачынная творчая праграма "Чарнобыльскі шлях — дарога жыцця".

Сёлета ў праграме зноў прыме ўдзел (ужо 15-ы раз!) народны артыст СССР, кампазітар Ігар Міхайлавіч Лучанок; ансамбль "Цярніца" пад кіраўніцтвам дацэнта Беларускага універсітэта культуры Галіны Дзмітрыеўны Несцяровіч; заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь, вядучы саліст Дзяржаўнага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь Віктар Аляксандравіч Стральчэня і многія іншыя дзеячы культуры.

Праз 21 раён Гомельскай, Магілёўскай і Брэсцкай абласцей і праз тры раёны Расіі (Навазыбкаўскі, Суражскі, Шумячскі) будзе праходзіць гэты шлях 442 таленавітыя дзіцяці выйдуць у гэты раз на сцэну разам з прафесійнымі артыстамі. У кожным раёне адбудзецца па 4-5 канцэртаў для дзяцей і дарослых. Акрамя таго, у праграму ўключаны абавязковыя наведванні дзіцячых рэабілітацыйна-аздараўленчых цэнтраў. А закончыцца акцыя 26 красавіка ў Гомелі фінальным канцэртам "У будучыню — з надзеяй".

Беларускі саюз моладзі актыўна супрацоўнічае з парламенцкай камісіяй па праблемах чарнобыльскай катастрофы, экалогіі і прыродакарыстання, з Камітэтам па справах Чарнобыля, у рамках якога распрацавана дзяржаўная праграма па мінімізацыі наступстваў катастрофы на чарнобыльскай АЭС на 2001-2005 гг. Асноўнымі яе напрамкамі з'яўляюцца: ўдасканаленне медыцынскай і прафілактычнай дапамогі насельніцтву, кантроль гадавых доз апраменьвання насельніцтва, якое пастаянна жыве на забруджаных тэрыторыях; развіццё і ўдасканаленне матэрыяльна-тэхнічнай базы аховы здароўя і рэабілітацыйна-аздараўленчых устаноў; стварэнне эфектыўнай сістэмы сацыяльнай абароны з мэтай псіхалагічнай рэабілітацыі асоб, у найбольшай ступені закранутых катастрофай (ліквідатараў, эвакуіраваных у 1986 годзе); правядзенне на найбольш забруджаных тэрыторыях мер у аграпрамысловай вытворчасці, сельскай гаспадарцы, якія накіраваны на забеспячэнне ўтрымання радыенуклідаў у ежы ў межах пэўных нормаў.

Калі адразу пасля катастрофы з дзяржаўнага бюджэту на ліквідацыю наступстваў было выдзелена ад 20 да 25 працэнтаў сродкаў (асабліва да 1991 года), то ў 2000 годзе гэтая лічба склала ўсяго 9 працэнтаў. Гэта таксама немалыя грошы, але іх усё роўна не хапае. Вельмі састарылася (маральна і фізічна) матэрыяльная база ўстаноў аховы здароўя, аб'ектаў культуры і адукацыі. У наяўнасці — кадравая праблема.

Апошнія 5 гадоў Беларускаму саюзу моладзі дапамагае унітарнае прыватнае прадпрыемства "Дарыда", якім у рамках Чарнобыльскай праграмы аздараўлення насельніцтва распрацавана новая артэзіянская пітная газіраваная вада "Ёдная Дарыда". Ёд у ёй знаходзіцца ў звязаным стане і не раскладаецца на працягу ўсяго тэрміну захоўвання. Толькі ў мінулым годзе прадпрыемства выдзеліла "Чарнобыльскаму шляху" 6000 бутэлек пітной вады.

Дабрачынная арганізацыя "Чарнобыльскі шлях — дарога жыцця" нясе людзям, што жывуць у найбольш забруджаных рэгіёнах, не толькі задавальненне ад канцэртаў, ад узаемінаў з артыстамі, не толькі матэрыяльную дапамогу, але найперш — надзею на лепшае, упэўненасць у тым, што пра гэтых людзей помняць і што чарнобыльская бяда не засталася толькі іх асабістым горам.

Вольга СКАРБЕНКА,
студэнтка III курса факультэта журналістыкі БДУ.

По загаду сэрца

Юныя памочнікі

Былая жамчужына паўднёвай Беларусі Гомельшчына апынулася сёння на скрыжаванні радасці і болю. Боль гэты, нанесены чарнобыльскім ядзерным выбухам, сёння ў сэрцах тысяч беларусаў.

Адна з найвастрэйшых праблем сучаснасці — экалагічная. У барацьбу за захаванне нашай прыроды, яе экалогіі актыўна ўключыліся школьнікі — юныя эколагі вобласці.

У Гомелі працуе абласны Эколага-біялагічны цэнтр дзяцей і моладзі. У любую пару года тут ідзе напружаная, выхаваўчая работа з дзецьмі. Юныя эколагі разам з кіраўнікамі гурткоў сочаць за станам навакольнага асяроддзя, зямельных угоддзяў, праводзяць доследныя вопыты на ўчастках сумесна з вучонымі-біёлагамі Гомельскага дзяржаўнага універсітэта імя Ф.Скарыны і Беларускага інстытута лесу. Школьнікі займаюцца вымярэннем фону радыяцыі, узроўню забруджання зямлі і прадуктаў, планаваннем севазваротаў, працуюць у лясных масівах, арганізоўваюць і праводзяць свята ўраджаю, розныя творчыя конкурсы і выставы па прыродаахоўнай тэматыцы і інш.

А ў светлагорскім гарадскім Экалагічным цэнтры навучэнцаў ёсць аб'яднанне "Юны эколаг", у якім працуюць гурткі "Лекавыя расліны", "Юныя сябры прыроды", "Малыш і прырода", "Кветкаводства", студыя флорадызайну, школа экалагічных ведаў, бібліятэка юнага эколага, дзейнічае навуковае таварыства "Экалагічны маніторынг". Вядомы ў рэспубліцы і клуб "Крынічка" са спецыяльным атрадам эколагаў. Дзеці вывучаюць прыроду роднага краю, праводзяць экскурсіі і паходы, экалагічныя святы, абагульняюць вынікі сваіх даследаванняў і назіранняў у рэфератах, дакладах, сачыненнях, вядуць улік рэдкіх раслін, якія занесены ў Чырвоную кнігу, праводзяць суботнікі, экалагічныя сцяжынкі, аперацыі "Кармушка", "Шпакоўня", "Падснежнік", азеляняюць школьныя двары.

Творча падыходзяць да вырашэння экалагічных праблем і ў многіх школах вобласці. Шмат карысных спраў на рахунку гомельскай сярэдняй школы № 56. Яе вучні правялі акцыю ў абарону елкі. Устанавілі экалагічную сцяжынку ў прыгараднай лясной зоне, арганізоўваюць выступленні экалагічнай брыгады. Вялікая прыродаахоўная работа вядзецца ў Бабіцкай сярэдняй школе Рэчыцкага раёна, на базе якой створаны эка-інфармацыйны цэнтр. У ім вучні выконваюць сацыяльны заказ вёскі, інфармуюць мясцовае насельніцтва аб радыяцыйнай абстаноўцы. Юныя эколагі Старадзятлаўскай школы Гомельскага раёна стварылі сваю сцяжынку каля маляўнічага возера, вывучаюць яго змяненні ад уплыву практычнай дзейнасці чалавека. Юннаты Калінкавіцкага цэнтра занялі ў вобласці першае месца па зборы каштанаў.

Вось так, юныя прыродалюбы Гомельшчыны сваімі справамі і працай памнажаюць багацце роднай зямлі, пільна ахоўваюць яе.

Людміла ГАРАЎЦОВА,
намеснік дырэктара па вучэбна-выхаваўчай рабоце гомельскага абласнога Эколага-біялагічнага цэнтра дзяцей і моладзі.

Рэха Чарнобыля

Пакуль пакутуюць дзеці, у нацыі няма будучыні

Гэтыя словы каля ўвахода ў Дзіцячы рэабілітацыйна-аздараўленчы цэнтр, звернутыя да людзей, адразу настройваюць на пэўны лад. Цэнтр разлічаны на 170 тысяч наведванняў у год. Агульная яго плошча — 6650 квадратных метраў. Цэнтр — гэта рэалізацыя ўяўленняў яго дырэктара А.Я.Волкава аб сучаснай медыцынскай установе. "Не патрабуй ад чалавека падзякі. Яна прыйдзе ад Бога", — не перастае паўтараць Анатоль Ягоравіч.

Вучоны, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, А.Я.Волкаў каля чатырох гадоў пасля выбуху на Чарнобыльскай АЭС адпрацаваў у раёнах, якія пацярпелі ад катастрофы. З групай вучоных склаў карты-схемы забруджання гэтай тэрыторыі рознымі радыенуклідамі, а таксама ландшафтна-геахімічных палігонаў, дзе праводзяцца і доўгія гады яшчэ будуць весціся навуковыя даследаванні па ўплыву радыеактыўных рэчываў на прыроду і на чалавека.

Паколькі да з'яўлення названага цэнтра ў нашай рэспубліцы не было медыцынскай установы, якая сумесна з радыебіёлагамі вывучала б уплыў радыяцыі на біясферу, з поля зроку даследчыкаў выпадала галоўнае звяно, якое замыкае піраміду жывой прыроды, — чалавек. Анатоль Ягоравіч, калі зразумеў, як важна ў такой сітуацыі даследаваць гэту праблему, захапіўся ідэяй стварэння дыягнастычнага цэнтра. Перш за ўсё з'ездзіў у Японію: у народа, які перажыў ядзерную трагедыю, было чаму павучыцца. Там і быў заключаны дагавор аб бясплатнай пастаўцы сучаснага медыцынскага абсталявання коштам 4,5 мільёна долараў.

Сёння ў цэнтры адчуваеш сябе як у храме медыцыны. Тут з дапамогай японскага, французскага, нямецкага абсталявання абследуюцца дзеці з раёнаў Палесся, якія пацярпелі ад катастрофы. У лабараторыях клініка-гарманальных і біяхімічных даследаванняў усебакова аналізуецца кроў маленькіх палешукоў. Намецілася тэндэнцыя змянення яе формулы, на жаль, у горшы бок. Дарэчы, каб апрацаваць гэтыя даныя грунтоўна, патрабуецца не менш як тры гады супрацоўніцтва з высокакваліфікаванымі гематолагамі.

У аддзяленні функцыянальных даследаванняў працуюць кабінеты энцэфалаграфіі, ЭКГ; у клініка-кансультацыйным — гінеколага і эндакрынолага; у аддзяленні рэабілітацыі — кабінет ЛФК, салярый. У аддзяленні ультрагукавых даследаванняў можна своечасова выявіць паталогіі органаў брушной поласці, малага таза, шчытападобнай залозы. Будзе тут адкрыты і кабінет па лячэнні і пратэзаванні зубоў (у 60-80 працэнтаў дзяцей з пацярпелых раёнаў выяўляецца разбурэнне зубной эмалі).

Прыемная ціхая музыка ў калідоры, незвычайная чысціня паўсюль, уважлівае стаўленне супрацоўнікаў цэнтра да маленькіх пацыентаў супакойваюць іх і іх бацькоў, усяляюць надзею на выздараўленне. Тут высока цэняцца сумленнасць, прынцыповасць, стараннасць работнікаў, але галоўнае — іх прафесіяналізм. Сяргей Сідарэнка (выпускнік радыётэхнічнага інстытута), напрыклад, разам з калегамі з Мінска стварыў для цэнтра 60 праграм (рэгістрацыя, ультрагукавыя даследаванні і іншыя), інфармацыйны назапашвальнік на 12 мільёнаў пацыентаў.

За апошнія два гады ў цэнтры было абследавана 23 тысячы дзяцей з Пінскага, Столінскага, Лунінецкага, Драгічынскага і Іванаўскага раёнаў.

Згодна з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь "Аб зацвярджэнні праграмы медыцынскага абследавання насельніцтва Гомельскай, Магілёўскай, Брэсцкай абласцей, якія пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС", дырэкцыя цэнтра заключыла дагаворы з адміністрацыямі рэгіянальных тэрытарыяльных медыцынскіх аб'яднанняў Лельчыцкага, Свіслацкага, Лунінецкага раёнаў аб камплектаванні перасовачных медыцынскіх брыгад, аснашчаных усім неабходным абсталяваннем. Ужо неўзабаве яны адправяцца ў гэтыя раёны для выяўлення хворых дзяцей, далейшага абследавання і лячэння ў цэнтры і ў іншых медыцынскіх установах Рэспублікі Беларусь. З моманту адкрыцця цэнтра даныя выкананых яго супрацоўнікамі даследаванняў склалі 40 тамоў справаздачнасці.

Работа па вывучэнні наступстваў катастрофы на ЧАЭС зроблена вялізная, закладзена прыстойная тэхнічная база. На думку дырэктара, цэнтр у стане грунтоўна даследаваць дадзеную праблему і ў будучым нават атрымаць статус навуковага. Для гэтага Прэзідыумам Нацыянальнай акадэміі навук зацверджаны шэсць фундаментальных тэм, над якімі трэба будзе працаваць вучоным.

Кітайскія спецыялісты выказалі жаданне да супрацоўніцтва ў пытаннях лячэння рака шчытападобнай залозы і іншых органаў, выкарыстоўваючы метады ўсходняй медыцыны. Адным словам, задумак мноства. Не перастаеш здзіўляцца невычэрпнай энергіі, энтузіязму А.Я.Волкава. І хаця ён сёння не дэпутат, людзі па-ранейшаму ідуць да яго са сваімі праблемамі, якія ён спрабуе вырашаць. Так, цэнтр падарыў інвалідам горада 20 калясак на суму 16 тысяч долараў. Гэтым людзям, з кім жорстка абышоўся лёс, на тэрыторыі цэнтра прадастаўлена спартыўная зала.

Дырэктар цэнтра ўсведамляе сваю адказнасць за лёсы дзяцей і сцвярджае, што вырашаць людскія праблемы, аналізаваць наступствы чарнобыльскай катастрофы, папярэджваць экалагічныя бедствы трэба сёння, бо заўтра можа быць позна. Ну, а сам Анатоль Ягоравіч у сааўтарстве з іншымі супрацоўнікамі дзіцячага рэабілітацыйна-аздараўленчага цэнтра падрыхтаваў да друку сур'ёзную манаграфію "Пакуты цярпення: наступствы чарнобыльскай атамнай катастрофы для сённяшняга і будучага пакаленняў XXI стагоддзя".

Дарэчы, праведзеныя ў цывілізаваных краінах свету сацыялагічныя апытанні паказалі, што грамадзяне іх не хочуць бачыць у сябе аб'екты атамнай энергетыкі.

Таццяна ЛУКАШЫК,
студэнтка факультэта журналістыкі БДУ.

Зона болю

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

1997 год быў для школы ўдалым. Пабудавалі спартыўную залу, сталовую. І дзеці з задавальненнем займаюцца рознымі відамі спорту нават у вольны час, маюць неблагія поспехі. У каго ёсць вялікія здольнасці да навукі, мае магчымасць пасля дзевяці класаў паступіць у абласны ліцэй. Тэсціраванне праводзіцца прама на месцы, у школе. Калі гаварыць пра паступленне ў ВНУ, скажам так — год на год не прыпадае. Але ўжо каму пашанцуе стаць студэнтам, то не бывае ніякіх парушэнняў дысцыпліны, прагулаў, правалаў на экзаменах. У апошні час бацькі больш сур'ёзна ставяцца да вучобы дзяцей, бывае, што і ад пуцёвак адмаўляюцца ў тых выпадках, дзе гэта перашкаджае вучобе.

У мінулым годзе ў школе пабываў Прэзідэнт, абяцаў матэрыяльную падтрымку ў будаўніцтве басейна і тэнісных кортаў. Хоць у раёне ёсць думка, што не менш патрэбны дзецям і новы Дом творчасці, які не адно дзесяцігоддзе туліцца ў аднапавярховым драўляным будынку. Ужо некалькі гадоў па ініцыятыве культарганізатара Дома творчасці Уладзіміра Гусева праходзіць занальны фестываль дзіцячай творчасці "Іскрынкі Палесся". Занальны ў сэнсе прыезду гасцей з Рэчыцы, Лоева, Хойнікаў. Апошні раз пераможцай аднаго з конкурсаў стала Ірына Чарнабай, чые вершы друкаваліся ў нашай газеце. Так што свет цесны.

* * *

Брагінская бальніца заўсёды, нават у мінулыя часы, не сыходзіла ў людзей з языка. Там былі добрыя ўрачы, але іх заўсёды было мала. І калі здарыўся Чарнобыль, іх стала яшчэ менш. Не хапае медыкаў з вышэйшай адукацыяй і цяпер. Але паціху пачынаюць адсейвацца і тыя ўрачы, якія прыехалі ў зону немаведама для якой мэты — лячыць ці пазнаваць жыццё ва ўсіх яго праявах.

Дзіцячы ўрач А.Шэпілаў, выпускнік Гродзенскага медінстытута, працуе тут чатырнаццаць гадоў. Любяць яго і калегі, і дзеці. Эндакрынолаг Андрэй Леанідавіч Палякоў — пяць гадоў. Таццяна Уладзіміраўна Медзведзева, жаночы ўрач, — адзінаццаць. Нараджальнасць у раёне даволі высокая — у 2000 годзе нарадзілася 213 дзяцей. Іншая справа — не заўсёды з'яўленне дзіцяці бывае жаданым для жанчыны. Многія сем'і вядуць, мякка кажучы, не вельмі правільны лад жыцця і існуюць толькі на дзіцячую дапамогу, якая ў забруджанай зоне выплачваецца ў двайным памеры. Стан здароўя дзяцей таксама залежыць не толькі ад радыяцыі, але і ад таго, ці накормлены яны, ці ў добрым настроі. На дадзены момант Таццяна Уладзіміраўна — адзіны гінеколаг у раёне, і ад сваіх пацыентак яна ведае, што многія сем'і ў вёсцы жывуць на бульбе з малаком, а часам і на голай бульбе. Што не спрыяе ўмацаванню здароўя дзяцей.

Андрэй Леанідавіч — старшыня прызыўной камісіі. Да службы ў арміі, як правіла, прызнаецца годнай палова навабранцаў. Якія адхіленні ў здароўі? Захворванні вачэй, павышаны артэрыяльны ціск, плоскаступнёвасць, скаліёз. Адным словам, усе тыя хваробы, якія маюць месца і ў "чыстай" зоне.

З 1993 года ў бальніцы ўведзена кантрактная сістэма. Для медыцынскіх работнікаў уведзен шэраг ільгот. Але ўзяць такі момант. Пасля сутак працы для ўрача прадугледжаны суткі адпачынку. Не заўсёды гэтае правіла можна рэалізаваць на справе. Бывае, напрыклад, у суткі двое родаў, і ўрач абавязаны прысутнічаць пры родах, каб пазбегнуць непрадбачанага зыходу.

У той жа час нельга гаварыць аб значным павелічэнні таго або іншага захворвання. Хоць і тут нельга не ўлічваць сацыяльны фактар. Холадна ў кватэрах — усплёск прастудных захворванняў. Дык хіба віна ў гэтым урачоў?

Пачула я і такое меркаванне. Работа ўрача ў зоне — вялікая мажлівасць рэалізаваць свой творчы патэнцыял. 30-гадовы хірург робіць складаныя аперацыі. А ў сталіцы бывае так, што ў 40-45 гадоў урач — усяго толькі чаляднік. З гэтым магу пагадзіцца — работа ў "раёнцы" на пачатку прафесійнага шляху нікога з маіх калег не сапсавала. Так і ў медыцыне.

Слабае месца бальніцы, у прыватнасці аддзялення гінекалогіі, — платныя паслугі. Умовы бальніцы не дазваляюць аказваць бясплатныя паслугі асобам, якія не прапісаны ў Брагінскім раёне. Узнікае шмат спрэчак, канфліктаў. Але гэтая тэма — для асобнай размовы.

* * *

Дырэктар Дублінскай базавай школы Любоў Пятроўна Малочка працуе на гэтай пасадзе амаль шаснаццаць гадоў. Сама мясцовая — з суседняй вёскі Просмычы. Адным словам, у сваёй установе яна — чалавек пастаянны, сапраўдны гаспадар. У школе вельмі ўтульна, шмат пакаёвых кветак, якія радуюць вока і ў класах, і ў фае. У 1987 годзе гэта была першая школа ў раёне, дзе паклеілі шпалеры.

Першыя гады пасля чарнобыльскай катастрофы было вельмі цяжка. Многія настаўнікі паехалі ў іншыя месцы, хоць афіцыйна Дублін не падлягаў высяленню. Працавалі студэнты — з Мінска, Баранавіч, Мазыра. Асабліва добрым словам Любоў Пятроўна ўспамінае студэнтаў Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута, якія выкладалі вельмі добра.

Гадоў пяць таму назад калектыў стабілізаваўся. Праўда, спецыфіка сельскай школы не дазваляе мець спецыяліста па кожным прадмеце, таму многія працуюць на паўтары стаўкі. Праблема з выкладчыкамі хіміі, біялогіі.

Няма ў школе спартыўнай залы. Яна, на жаль, стала "даўгабудам". Хоць побач стаіць разбураны дзіцячы садок — не было магчымасці наладзіць яго ацяпленне. Дык можа лепш было пабудаваць спартыўную залу? Раней калгас імя Гагарына быў адным з лепшых — падкормліваў мясцовае кіраўніцтва, і тое не заставалася ў даўгу. Цяпер становішча больш сумнае.

У дзецях, як у люстэрку, бачны ўсе праблемы сям'і. А яны вядомыя — п'янства, безграшоўе, нават бойкі. Толькі вось прыслухоўваюцца яшчэ ў вёсцы да меркавання настаўнікаў, дырэктара. Дзвюх жанчын удалося выратаваць ад вялікага сяброўства з зялёным змеем. У першай ужо чатыры гады — лад і спакой у сям'і. Як будзе далей? Хто ведае?.. Але дзеці за гэты час падраслі, пасталелі.

Любоў Пятроўна — вялікі працаўнік нездавальняючых адзнак. З вёсак Юркавічы, Валахоўшчына дзеці ходзяць у школу за некалькі кіламетраў. Умовы жыцця не ва ўсіх райскія. Дык навошта псаваць настрой дзіцяці яшчэ і ў школе, рабіць вучобу для яго мукай? Правільнае гэта меркаванне ці не, не ведаю, але яно гуманнае.

Ёсць у вёсцы цудоўная настаўніца-пенсіянерка — Ева Міхайлаўна Макаранка. Адпрацавала яна 55 гадоў, пайшла на пенсію ў 74 гады. Што давала ёй сілы? Любоў да дзяцей, да роднай школы, да прыгожых мясцін. Гэта ратуе ў хвіліны смутку і Любоў Пятроўну. А ўвогуле яна выкладае беларускую мову і літаратуру і заўсёды вельмі любіла свой прадмет.

У "Летапісе школы" ёсць радкі Генадзя Бураўкіна:

— Мы здалёк убачылі свабоду
І яшчэ не вырваліся з пут...
Божа,
Не давай майму народу
Пошасці,
Няпраўды
І Пакут.

Так што ў маленькай школцы на Брагіншчыне, за некалькі сот кіламетраў ад сталіцы, дбаюць пра свабоду і ўласную годнасць.

Эпілог

Што чакае Брагін? У бальніцы ад некаторых урачоў я чула даволі аптымістычны прагноз. Менш аптымістычнай была размова на гэтую тэму з Ганнай Мікалаеўнай Бабрынёвай.

— Брагін па-ранейшаму зона болю. І тое, што ў нас ёсць урачы, настаўнікі, іншыя спецыялісты, абумоўлена некаторымі льготамі, надбаўкамі да зарплаты, вялікім адпачынкам. Таму вельмі рана гаварыць пра тое, што праблемы вырашаны. Многае робіцца, каб стабілізаваць сітуацыю ў гарпасёлку і раёне, але трэба рабіць яшчэ больш...

І я таксама не ведаю, ці зможа Брагін стаць утульным правінцыяльным гарадком, якім ён быў у часы маёй маладосці. Ці зможа залячыць такія вялікія, не пабаюся гэтага слова, гнойныя раны? Але людзі тут жывуць, кожны рана альбо позна робіць свой выбар. Зусім нядаўна мне расказалі пра адну жанчыну-перасяленку, якая ніводнага дня не пражыла ў сваёй сталічнай кватэры і ўрэшце яе прадала, тым самым спаліўшы ўсе масты ў "чыстую" зону. І фізічнае здароўе часта залежыць ад псіхічнага стану чалавека. Можа таму многія перасяленцы адышлі ў іншы свет ужо ў сталіцы. І не заўсёды толькі старыя. Хто яго ведае, які лёс чакае кожнага з нас?

А пакуль жадаю ўсім тым, каго спаткала ў зоне болю, — здароўя і шчасця. А яно няхай у кожнага будзе сваё...

Ала ШАЎЦОВА.

Прырода просіць дапамогі

Кляновы ліст і бусел — сімвалы Беларусі

У Канцэпцыі выхавання дзяцей і моладзі Рэспублікі Беларусь звяртаецца ўвага на неабходнасць фарміравання здаровага ладу жыцця і развіцця экалагічнай свядомасці. З малых гадоў дзяцей трэба навучаць экалагічным ведам. Чым раней мы будзем прышчапляць любоў да прыроды, выхоўваць адказнае стаўленне да сваіх учынкаў у дачыненні да навакольнага свету, тым меншая ёй будзе наносіцца шкода.

На ўроках дзеці атрымліваюць веды, як захаваць і ўмацаваць здароўе, як не нашкодзіць сабе і тым, хто вакол цябе. Але ці заўсёды дзеці і дарослыя прытрымліваюцца гэтых ведаў у жыцці? Часам веды і ўчынкі чалавека супярэчаць адны другім.

Чалавек так глыбока пранік у таямніцы прыроды, парушыў асноўныя яе законы да такой ступені, што ўзнікла неабходнасць вырашаць праблему "як жыць, каб выжыць?", як дапамагчы сабе і навакольнаму свету? Праблемы ўзаемаадносін чалавека і прыроды хвалююць эколагаў сярэдняй школы № 3 Асіповічаў.

Экалагічная асацыяцыя "Дзеля жыцця на Зямлі" была створана ў 1995 годзе. Яна аб'ядноўвае дзяцей, настаўнікаў, бацькоў, якія працуюць на роўных правах, і налічвае больш за паўтары тысячы чалавек.

Асноўная мэта дзейнасці асацыяцыі — выхаванне экалагічна ўсебакова развітай асобы. Галоўныя задачы яе: аб'ядноўваць усіх абаронцаў прыроды для захавання жыцця на Зямлі, паглыбляць свае веды аб прыродзе і перадаваць іх іншым, праводзіць пошукавую, даследчую работу па вывучэнні прыроды, культуры, гісторыі свайго краю, уносіць канкрэтны ўклад у справу захавання навакольнага асяроддзя і ліквідацыі нанесенай ёй шкоды, навучыцца самім і навучыць іншых сябраваць з прыродай, дапамагаць ёй ва ўсім.

Праца адбываецца па трох асноўных напрамках: інфармацыйная, навукова-эксперыментальная і практычная дзейнасць.

Распрацавана вучэбна-выхаваўчая схема экалагічнага навучання, выхавання і практычнай дзейнасці, дзе ўлічваецца не толькі школьны перыяд дзейнасці дзіцяці, але і яго дарослае пасляшкольнае самастойнае жыццё.

Не выпадкова эмблемай стаў кляновы ліст — сімвал пяшчотных адносін да прыроды, які абрамляе зямны шар з надпісам "Мы адказны за ўсё на планеце Зямля", і бусел, які ўзлятае, — сімвал Беларусі. Дзе б ні знаходзіўся выпускнік нашай школы, ён павінен прытрымлівацца Статуту асацыяцыі, жыць па яе законах і ўдасканальваць экалагічную адукацыю праз усё сваё свядомае жыццё. Як заклік да ўсіх жыхароў планеты гучыць дэвіз асацыяцыі:

"Живое всё гибнет,
А нам дела нету?
Ну нет, мы сумеем
Землю сохранить,
своими руками её защитить.
Планета Земля —
наш общий дом,
Но жить невозможно
стало в нём.
И мы обращаемся к вам,
поколенья:
Люди! На помощь! —
зовёт экология".

З такім заклікам звярнулася Яўгенія Сцяхновіч, сябар і старшыня асацыяцыі "Дзеля жыцця на Зямлі" ў 1996 г. да ўсіх вучняў горада, раёна, і яе заклік пачулі. Не згасла праца, распачатая першым старшынёй Жаннай Пашкевіч, ініцыятыўнай і мэтанакіраванай дзяўчынай. 25 выпускнікоў сярэдняй школы № 3 вырашылі прысвяціць сваю працоўную дзейнасць прафесіям экалагічнай накіраванасці. Падчас вучобы ў ВНУ яны працягваюць работу ў асацыяцыі. Хочацца асабліва адзначыць такіх студэнтаў, як Міхаіл Вяргейчык, Таццяна Костка, Наталля Міронычык, Вольга Мельнік, Вікторыя Асецкая, Аксана Ус. Яны вучацца ў розных ВНУ, але працягваюць традыцыі школы.

У арганізацыі наладжваюцца разнастайныя віды дзейнасці: гэта напісанне навуковых прац, рэфератаў, дакладаў, складанне крыжаванак, рэбусаў. Дзеці пішуць вершы, апавяданні, сачыненні, казкі, якія публікуюцца ў "Экалагічным весніку".

Эколагі пішуць сцэнарыі для КВЗ, разнастайных конкурсных праграм, сцэнарыі спектакляў для экатэатра. Многія жадаюць паспрабаваць свае артыстычныя здольнасці. Дзеці працуюць з захапленнем, адказна ацэньваюць свае магчымасці. Ёсць і кампазітары, мастакі. Працуюць аддзелы журналістаў, мастакоў, дызайн, навуковы аддзел, аддзел рэкламы і збыту, рэдкалегія і інш.

Традыцыйнымі сталі конкурсы экагазет, экаплакатаў, фотагазет "Прырода просіць дапамогі", выстаў, дзе экспануюцца рэчы, выраблены з бытавых адходаў.

Аздабляюць школу прыгожыя кветкавыя клумбы, якія прыцягваюць позіркі гараджан. А ў кабінетах школы растуць вазоны і не проста растуць, тут эколагі праводзяць даследчую работу, назіраюць і эксперыментуюць. Свае дасягненні яны прадстаўляюць на раённых, абласных і рэспубліканскіх конкурсах.

Даследчая праца праводзіцца не толькі ў горадзе, але і ў раёне. Напрыклад, па ініцыятыве аддзела адукацыі быў арганізаваны экалагічны летнік "ЭКАЛС" ў вёсцы Ліпень. Знаходкі эколагаў аказаліся багатыя. Яны далі ім магчымасць заняць першае месца ў раёне. А на абласной і рэспубліканскай экалагічнай канферэнцыях па абароне навуковых праектаў іх работы атрымалі высокую ацэнку навукоўцаў. Эколагі не спыняюцца на дасягнутым, работа працягваецца.

Мінулы год быў вельмі насычаны мерапрыемствамі. Не выпадкова менавіта ў нашай школе прайшоў абласны хіміка-экалагічны семінар. Настаўнікі хіміі прысутнічалі на ўроку ў 10 "А" па тэме "Аміны" і на пазакласным мерапрыемстве, падрыхтаваным вучнямі 7 "А" і 9 "А" класаў, — інтэграванай гадзіне ўзаемін "Элементы планеты Зямля ў нашым арганізме". Прэзідэнт асацыяцыі дырэктар школы А.Т.Шчамялёў і кіраўнік асацыяцыі настаўнік хіміі С.В.Зайцава падзяліліся вопытам работы ў галіне экалагічнай адукацыі і выхавання вучняў.

Уцешна, што ў дзяцей, настаўнікаў, бацькоў ёсць жаданне сумесна супрацоўнічаць на роўных правах. Усе яны ўсвядомілі, што ў нашай складанай эканамічнай сітуацыі асаблівае значэнне набывае адказнае стаўленне чалавека да прыроды. Неаглядна патрэба вырашаць глабальныя праблемы Рэспублікі Беларусь — захаванне здароўя людзей, забеспячэнне іх экалагічна чыстымі прадуктамі харчавання, новымі крыніцамі энергіі, зберажэнне генафонду, ахова прыроднага асяроддзя ад забруджвання і разбурэння.

Гэтыя праблемы з'яўляюцца як бы стымулам дзейнасці эколагаў. І калі не ўсе пытанні могуць [illegible] свой плён. Хочацца выказаць асаблівую падзяку вучоным БДУ, Акадэміі навук Беларусі, што дапамагаюць нам у рабоце, а таксама работнікам Асіповіцкай райінспекцыі па экалогіі, раённаму цэнтру эпідэміялогіі і гігіены.

Святлана ЗАЙЦАВА,
настаўніца хіміі сярэдняй школы № 3 Асіповіч, кіраўнік экалагічнай асацыяцыі "Дзеля жыцця на Зямлі".

P.S. "Я бачыла, як хлопчыкі з рагаткі стралялі ў птушак..."

Я, вучаніца 9 "А" класа сярэдняй школы № 3, з'яўляюся членам экалагічнай асацыяцыі "Дзеля жыцця на Зямлі" і працую ў ёй з яе заснавання. Праблемы прыроды хвалявалі мяне з маленства. Я бачыла, як хлопчыкі стралялі з рагаткі ў птушак, ламалі дрэвы, разбуралі мурашнікі, нішчылі бярозы, [illegible] ахапкі кветак, занесеных у Чырвоную кнігу. Глушылі рыбу ў Свіслачы, здзекаваліся з кошак і сабак, [illegible] навакольнае асяроддзе.

Калі бывалі ў лесе разам з бацькамі, мы з болем заўважалі пашкоджаную грыбніцу, вырваныя з каранямі чарнічнік, [illegible] прагнасць нажывы. Гэтыя людзі забылі, што прырода — жывы арганізм, які таксама адчувае боль, але не можа сказаць і абараніць сябе.

Яшчэ з дзіцячага садка я зразумела, што прырода просіць дапамогі. Але як ёй дапамагчы? Я старалася прымаць актыўны ўдзел у экалагічных мерапрыемствах, якія наладжваліся ў дзіцячым садку і пачатковай школе. Але я адчувала, што гэтага мала.

У 4 класе я ўбачыла аб'яву, куды запрашалі аматараў прыроды з мэтай аказаць ёй дапамогу. На гэтым сходзе было прапанавана ўтварыць экалагічную асацыяцыю, выпрацаваць асноўныя напрамкі дзейнасці.

Я зразумела, што, працуючы ў асацыяцыі, змагу дапамагчы прыродзе, таму што там я буду не адна. [illegible] праца не забава: мы робім сур'ёзныя справы. Галоўная мэта — экалагічнае ўсеагульнае навучанне і практычныя справы.

Мы пасадзілі 2372 дрэвы, займаліся ўборкай вуліц, двароў, лесу, праводзілі аперацыю "Кветка" і інш.

Экалагічныя веды, атрыманыя на ўроках, мы выкарыстоўвалі пры стварэнні прыгожых рэчаў хатняга інтэр'еру з бытавых адходаў. А колькі дзён здароўя, паходаў, экскурсій праводзілі мы, [illegible] з работай прадпрыемстваў нашага горада.

Але мы займаемся не толькі працай. Важную ролю адводзім экалагічнаму інфармаванню. Гэта работа экалагічнага тэатра, фотарэйды на прыроду, экалагічныя выставы, конкурсы малюнкаў, плакатаў, газет, сачыненняў, вершаў. Вынікі гэтых конкурсаў падводзяцца ў "Экалагічным весніку".

Вялікі аб'ём працы мы зрабілі падчас экалагічнай змены ў летніку ў вёсцы Ліпень. Мы вывучалі лес, балота, Свіслач, агароды, палі, лугі. Праводзілі [illegible] аналізы. Даведаліся шмат новага, пазнаёміліся з цікавымі людзьмі.

Я шчаслівая, што была ўдзельніцай гэтай экалагічнай экспедыцыі. Падчас асенніх канікул я з радасцю прыняла ўдзел у рабоце экалагічнага летніка. Мы пасадзілі алею "Стагоддзя", у пасадцы якой удзельнічала [illegible] 7 "А" класа Стэфанія Дзям'янаўна Жданові ч.

Я хачу сказаць галоўнае — наша работа бачная, яна нам падабаецца, мы адчуваем сябе патрэбнымі. Гэта ўсяляе надзею і ўпэўненасць, што мы робім нешта патрэбнае, важнае.

Калі нас будзе многа, калі мы будзем разам — экалагічнай катастрофы не будзе!!!

Зоя КАСМЫНІНА,
намеснік старшыні экалагічнай асацыяцыі, вучаніца 9 "А" класа.

Прыемнае з карысным

Усіх захапляюць куфэрачкі

Завітайце ў Забалацце

Школа,пра якую пойдзе аповед, здалёк, як і большасць новых будынкаў, здаецца неабжытай. Няма засені старых дрэў, той выразнай адметнасці, індывідуальнасці, якую набывае абжыты гаспадарлівым чалавекам куток яго быцця. Але гэта толькі здаецца. Бо калі падыдзеш да школьнай агароджы і ўбачыш перад галоўным уваходам роўненькія радочкі маладзенькага яблыневага саду, а ўлетку — рознакаляровы дыван кветак на школьным двары, разумееш, што тут, у гэтай школе, не проста суіснуюць настаўнікі і вучні, выконваючы нейкі даўно заведзены рытуал. Тут жыве паўнацэнным жыццём калектыў аднадумцаў — дарослых і дзяцей, якія пасяхова дапаўняюць адзін аднаго.

У гэтым пераконваешся яшчэ больш, калі ўваходзіш у школу. Чысціня і ўтульнасць пануюць тут. Вучні, якія сустракаюць незнаёмца з пажаданнем добрага дня. Безліч кветак. Плеценыя ў тэхніцы "макрамэ" пано, у акуратных рамках рэпрадукцыі карцін сусветна вядомых мастакоў і дзіцячыя малюнкі ўпрыгожваюць сцены калідора і фае.

А яшчэ на першым паверсе — самаробныя шашачная дошка і шашкі, на другім — драўляны шахматны цуд. Вядома, што дзякуючы гульні ў шахматы ў дзяцей развіваецца лагічнае мысленне, выпрацоўваецца ўменне самастойна вырашаць цяжкія задачы, павялічваецца працаздольнасць. Шахматы дапамагаюць глыбей зазірнуць у акаляючы свет. Ведаюць пра гэта ў Забалоцкай школе-садзе, што стаіць на раздарожжы самай усходняй ускраіны старажытнай Мсціслаўскай зямлі. Толькі трэці год як функцыянуе гэта навучальная ўстанова, але школа з такой назвай існуе ўжо не адно дзесяцігоддзе. Вучням 50-х можа і тыя непрыстасаваныя да вучобы хаціны здаваліся светлымі і прыгожымі. Але няўмольны час зрабіў сваю справу.

Завітайце ў Забалацце і вы на свае вочы зможаце пабачыць, як там усё ладна, утульна ды густоўна. Там вас гасцінна сустрэне разумны, уважлівы субяседнік — дырэктар гэтай самай глыбіннай школы раёна Святаслаў Кусаў. Набыткамі ў навучальна-выхаваўчым працэсе падзеляцца намеснікі Ларыса Губарава і Алена Багамаз. Тут вы зможаце зазірнуць у цікаўныя вачаняты малых забалачан, якія ходзяць не проста ў дзіцячы сад, а ў школу-сад і ўжо могуць паказаць вам казку пра ліску і пеўня. А яшчэ тут надаюць важнае значэнне працоўнаму выхаванню. Нават і вы, калі пажадаеце навучыцца нечаму карыснаму, наведаеце заняткі працоўнага навучання ў майстар-класах.

Алена Іванаўна выхоўвае словам, а Сяргей Уладзіміравіч — справай

Сяргей Уладзіміравіч Багамаз — настаўнік працоўнага навучання, а яго жонка Алена Іванаўна — намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце. Але атрымліваецца так, што выхаваўчай работай яны займаюцца разам. Алена Іванаўна выхоўвае ў першую чаргу словам, а Сяргей Уладзіміравіч — справай. І выхаванне гэта пачынаецца ўжо з утульнасці і той дзіўнай чысціні, што пануюць у школьных майстэрнях, сталярнай і слясарнай. І гэта там, дзе кожны дзень ідуць практычныя заняткі (вучні працуюць з драўнінаю, металам)!

Амаль дзесяць год настаўнік працы кіруе гуртком "Школьныя ўмельцы". Работы гуртkоўцаў займалі прызавыя месцы на раённых конкурсах, шмат разоў выходзілі пераможцамі на кірмашах. Ніколі не адмаўляўся настаўнік працаваць і з так званымі цяжкімі вучнямі. Не вельмі проста падабраць ключ да дзіцячай душы, здолець прымусіць яе раскрыцца. Гэта не заўсёды пад сілу педагогам на абавязковых уроках, а што ўжо казаць пра заняткі гуртка? Тым не менш заўзятаму энтузіясту, якім з'яўляецца Сяргей Уладзіміравіч, гэта ўдаецца. З якой любасцю расказваў ён пра дзіцячыя работы, якія, як ні дзіўна, памятае ўсе да адной, як добрая клапатлівая маці сваіх дзяцей.

Майстэрства ў Сяргея Уладзіміравіча — ад прадзеда, які быў каляснікам, вядомым на ўсю ваколіцу. Ды і прозвішча Багамаз сведчыць пра тое, што ў родзе былі майстры, якія малявалі іконы.

Саламяныя пацеркі

Перада мною на стале ляжаць некалькі пацерак, сплеценых з саломы. Яны паблісквающь у святле лямпы, пераліваючыся ўсімі колерамі — ад светла-жоўтага да амаль карычневага. Гэтыя пацеркі — напамін пра сустрэчу з цікавым чалавекам, якая адбылася напрыканцы восені, у адзін з пахмурных лістападаўскіх дзён. За вакном імжаў халодны дождж, а Галіна Мікалаеўна Заікіна, настаўніца працоўнага навучання Забалацкай школы, апранутая з выпадку свята ў бялюткую блузку, праводзіла адкрыты ўрок для ўдзельнікаў раённага семінара — дырэктараў школ.

Урок праводзіўся па новай методыцы — "майстар-клас", — на якім майстар-настаўнік павінен навучыць усіх прысутных зрабіць нешта адмысловае. І я, ніколі не займаючыся пляценнем з саломы, зрабіла тыя пацеркі. Не скажу, што гэта было лёгка, але дзякуючы цярплівасці і майстэрству педагога за нейкія хвілін 20 удзельнікі семінара даволі спрытна змаглі скласці-заплесці саламяную пацерку.

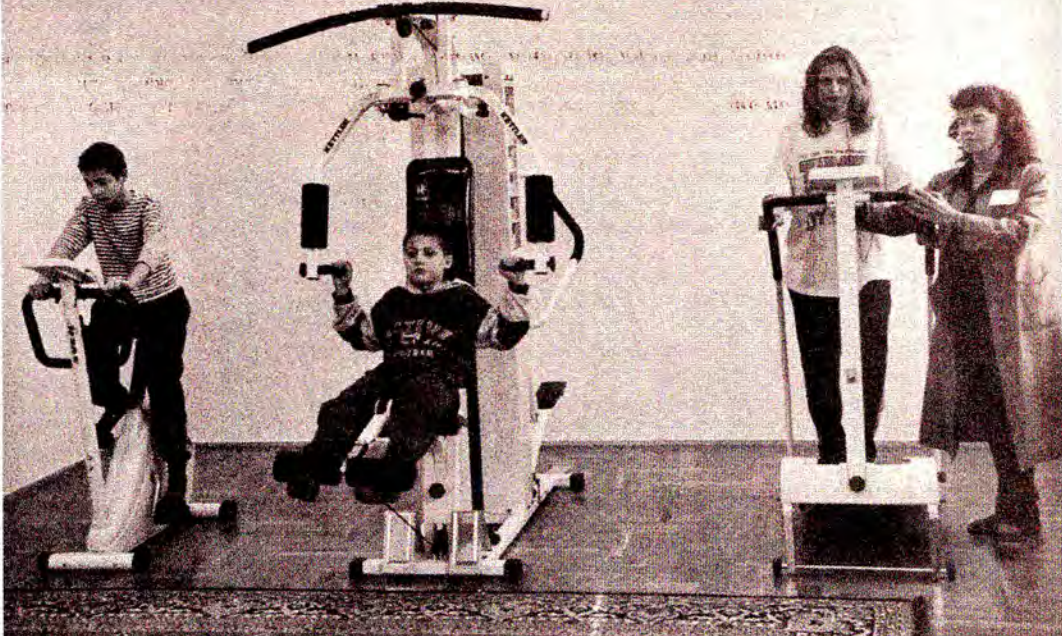
Цяжка сказаць, калі беларус навучыўся вырабляць з саломы карысныя рэчы. Сёння салома не ўяўляе для селяніна ўжо такую вялікую матэрыяльную каштоўнасць, як раней, калі яе выкарыстоўвалі і для накрыцця стрэх, і на корм жывеле і г.д. Але ўсіх захапляюць адмысловыя куфэрачкі, пано, дэкаратыўныя лялькі, фігуркі жывёл, кампазіцыі. Саламяныя вырабы набылі славу лепшага беларускага нацыянальнага сувеніра.

Таму тое, чым займаецца цяпер Г.М.Заікіна — справа вельмі карысная. Галіна Мікалаеўна прызнаецца, што каб працаваць з саломкай, трэба любіць гэты прыродны матэрыял. Ён не адразу раскрывае свае сакрэты і першы час не хоча слухацца рук, затое скараецца захопленым і ўпартым, што, уласна, і адчулі ўсе прысутныя на ўроку.

Але пры настойлівасці і цярпенні гэты занятак вельмі хутка акупляецца прыгажосцю выробленых рэчаў. Яны дораць радасць і задавальненне.

Валянціна КРАЎЦОВА.

Мсціслаўскі раён.

Аднавіць сілы дзяцей, што пацярпелі ад чарнобыльскай катастрофы, у Пінскім радыяцыйна-дыягнастычным і аздараўленчым цэнтры дапамагае зала трэнажораў, у якой устаноўлена сучаснае абсталяванне па ўсім комплексе фізічных практыкаванняў.

Фота Рамана КАБЯКА, БЕЛТА.

Прызванне

"Пакуль бачыш перад сабой вучняў..."

Некага вабяць далёкія краіны, кагосьці — навуковыя адкрыцці, а некага — прага грошай і нажывы, складаныя камерцыйныя хітраспляценні. Савіцкая ж з дзяцінства бачыла сябе ля школьнай дошкі.

Ісці па дарозе бацькі і сястры, якая ўжо ў той час была студэнткай Віцебскага педагагічнага інстытута, для Валянціны Савіцкай было відавочным. Павага да ганаровай працы гаспадара сям'і спакваля перарасла ў сапраўднае захапленне.

З будучым мужам Валянціна пазнаёмілася яшчэ ў інстытуце. Святаслаў Савіцкі, яе зямляк-шкловец, студэнт-медык, падаўся ёй надзіва блізкім па духу чалавекам. Тым больш, што настаўніцы хіміі і біялогіі з урачом і пра навуку зорнымі начамі пашаптацца не грэх...

Надзеўшы афіцэрскія пагоны, будучы палкоўнік медыцынскай службы беларускай арміі паехаў служыць у Дрэздэн, а з ім — маладая жонка.

Менавіта тут Валянціна Савіцкая сустрэла жанчыну, якая стала для яе прыкладам на ўсё жыццё як чалавек і педагог. Дырэктар пятнаццатай сярэдняй школы Аляксандра Захарава нечым нагадвала Маргарэт Тэтчэр. Умець патрабаваць ад вучня, але пры гэтым паважаць яго асабістую годнасць, караць, але не выклікаць негатыўнай рэакцыі ў дачыненні да сябе — вялікае мастацтва. Гэтымі якасцямі Аляксандра Андрэеўна валодала спаўна. Яе справядлівасць, прынцыповасць, паважлівае стаўленне да людзей знаходзілі водгук нават у самых нядбайных вучняў.

У пятнаццатай школе Дрэздэна і прайшло станаўленне маладой настаўніцы. Педагагічны калектыў не адставаў ад дырэктара — спрактыкаваныя і высокаадукаваныя людзі, з якімі было прыемна і цікава працаваць.

Паездзіла сям'я ваеннага ўрача Святаслава Савіцкага па гарнізонах некалі непарушнага і магутнага Савецкага Саюза. Не адну школу змяніла за гэты час і яго жонка.

— У кожнай школе, — прызналася Валянціна Яфімаўна, — зноў і зноў даводзілася сцвярджацца, зарабляць аўтарытэт. Гэта прыносіла сваю карысць — розныя людзі, розныя характары, спачываць на лаўрах не будзеш.

Роўна пятнаццаць гадоў таму Валянціна Савіцкая стала членам педагагічнага калектыву Мінскага суворaўскага ваеннага вучылішча. Першы ўрок у "кадэтцы" запомніўся ёй асабліва яскрава. Дысцыпліна на занятках ваенная — трэба каманды ведаць, умець паказаць сябе не толькі педагогам, але і камандзірам.

— Хлапчукі ўстаюць, — падзялілася Валянціна Яфімаўна, — зладжана рапартуюць, кажуць "ёсць", а ў мяне не хімія ў галаве, а... як бы ў камандах не заблытацца.

Цяпер Валянціна Савіцкая ў вучылішчы — чалавек заслужаны. Выпускнікі мінскай "кадэткі" з задавальненнем успамінаюць яе займальныя ўрокі, з цеплынёй гавораць пра цудоўнага педагога. Асабліва вызначыўся ў гэтым плане яе самы першы выпуск.

— Перад самай цырымоніяй уручэння дыпломаў, — расказала Валянціна Яфімаўна, — падышоў да мяне Віталь Шымко. Юнак няесмела працягнуў лісток паперы і папрасіў: прачытайце, маўляў, пазней, калі мяне побач не будзе. Гэта быў верш, прысвечаны любімай настаўніцы...

Прыходзілі пісьмы. А хтосьці з выпускнікоў аднойчы пажартаваў:

— Улічваючы тое, што вы настаўніца біялогіі, дазвольце на ўсё жыццё застацца вашымі птушанятамі...

— Тады ўжо снегірамі, — засмяялася Валянціна Савіцкая, — калі ўлічыць колер пагонаў выхаванцаў Мінскага суворaўскага.

Растуць у Валянціны Яфімаўны і свае ўласныя "птушаняты". Старэйшы — Дзмітрый — ужо "апераўся", пайшоў па бацькавай лініі. Выпускнік гэтага года ваенна-медыцынскага факультэта старшы лейтэнант медыцынскай службы Дзмітрый Савіцкі служыць урачом-спецыялістам у лабараторыі авіяцыйнай медыцыны. Малодшая дачка — Волечка — вучыцца ў сёмым класе мінскай педагагічнай гімназіі № 3. Хоча быць, як мама, настаўніцай.

Гумар, дарэчы, для Валянціны Савіцкай — адзін з метадаў працы. Навошта, напрыклад, даймаць суворaўца, які жуе на ўроку, надакучлівымі павучаннямі, калі можна проста пажадаць: "Прыемнага апетыту!" Падлеткі гэта цэняць. Спачатку можна разам пасмяяцца — потым і праца лягчэй пойдзе.

Вядома ж, трэба памятаць і тое, што Валянціна Яфімаўна — настаўнік вышэйшай катэгорыі, а ў 1993 годзе яна была ўзнагароджана Граматай Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь. Прызнаюць заслугі педагога. Хоць самае вялікае прызнанне — гэта ўдзячнасць тых, каму яна столькі гадоў перадае свае веды.

Валянціна Яфімаўна лічыць, што ставіцца да чалавека трэба перш за ўсё як да чалавека, якога б узросту ён ні быў і які б грамадскі статус ні займаў. Ад вучняў трэба патрабаваць. Бо зразумець, што ў жыцці можна дасягнуць чаго-небудзь толькі працавітасцю і настойлівасцю, неабходна кожнаму хлапчуку...

— Для мяне мая прафесія — гэта маё жыццё, — прызналася Валянціна Яфімаўна. — Пакуль ты бачыш перад сабой вучняў, у якіх пульсуюць прага ведаў, жаданне ўспрымаць усё новае і новае, то разумееш — ёсць для каго працаваць, ёсць у каго ўкладваць душу...

Андрэй ФЁДАРАЎ.

Служыць Айчыне

Вайскоўцы ў школе

Нядаўна будучыя афіцэры-псіхолагі 235-й вучэбнай групы Ваеннай акадэміі Рэспублікі Беларусь наведалі сярэднюю школу вёскі Краснае Маладзечанскага раёна

Нават такую звычайную, на першы погляд, тэму, як "Арганізацыя тэматычнага ранішніка", на думку старшага выкладчыка кафедры маральна-псхалагічнай падрыхтоўкі палкоўніка запасу Мікалая Серадзінава, можна ператварыць у цікавае і захапляльнае мерапрыемства. "Вучыцца служыць Айчыне па абавязку і сумленні" — менавіта пад такім дэвізам прайшла сустрэча курсантаў з сельскімі школьнікамі-старшакласнікамі. Дарэчы, станоўча паставіўся да такога прагрэсіўнага педагагічнага вопыту і начальнік акадэміі генерал-маёр Ігнацій Місурагін, які ахвотна даў "дабро" выкладчыку на правядзенне ранішніка па-за тэрыторыяй ВНУ. Курсанты добрасумленна рыхтаваліся да выканання задання, і таму, акрамя дасягнення ўсіх іншых вучэбных мэтаў, занятак ператварыўся ў сапраўднае свята для курсантаў і асабліва для вучняў школы.

Ганаровым госцем мерапрыемства стаў ветэран Вялікай Айчыннай вайны, маёр у адстаўцы Васіль Воўчак, які ўдзельнічаў у вызваленні Беларусі і Польшчы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і штурме Берліна. Багатыя на падзеі ўспаміны франтавіка глыбока запалі ў душы дзяцей. Пра гісторыю роднай вёскі (з якой многія школьнікі, як ні дзіўна, былі знаёмы даволі слаба) расказаў прысутным сам Мікалай Міхайлавіч, а курсанты пазнаёмілі старшакласнікаў з распарадкам дня, побытам, парадкам і правіламі паступлення ў галоўную ваенную ВНУ краіны.

У сваю чаргу школьнікі расказалі курсантам пра выпускніка Красненскай школы Сяргея Новікава, які пасля заканчэння Каменец-Падольскага вышэйшага ваенна-інжынернага вучылішча загінуў пры выкананні інтэрнацыянальнага абавязку ў Афганістане і быў узнагароджаны пасмяротна ордэнам Чырвонай Зоркі. Дарэчы, асабліва прыемна было дзецям знайсці старонку, прысвечаную іх земляку-герою, у "Кнізе памяці", падоранай будучымі афіцэрамі школьнаму музею.

Цікавай і насычанай атрымалася і падрыхтаваная курсантамі канцэртная праграма, у якую ўвайшлі як сучасныя, так і незабыўныя песні франтавых гадоў. Прычым адну з іх — "Роща" — прысвяцілі ветэрану, які прысутнічаў на свяце, а пра "десятый наш десантный батальон" спявалі ўсе разам: і курсанты, і школьнікі.

У заключэнне праграмы гасцей пазнаёмілі з галоўнай славутасцю вёскі — танкам Т-34, які ўдзельнічаў у вызваленні гэтага населенага пункта ад фашыстаў.

На развітанне дырэктар школы Тамара Пінчук падзякавала гасцям за цікавую і пазнавальную праграму ранішніка і пры гэтым пажадала, каб такія візіты праводзіліся як мага часцей. Ды і не дзіўна — бо падобны вопыт значна спрыяе патрыятычнаму выхаванню школьнікаў.

Андрэй ФЁДАРАЎ.

Прававое выхаванне

Вучыцца ўзаемінам

Першыя веды дзіця чэрпае ў сям'і, але не заўсёды бацькі ў сучасных умовах могуць забяспечыць неабходны мінімум для выхавання законапаслухмянага грамадзяніна, здольнага абараніць свае правы і законныя інтарэсы. І тады на дапамогу павінны прыходзіць навучальныя ўстановы, закліканыя выхоўваць і адукоўваць. Але, на жаль, і гэтая сістэма цяпер працуе не настолькі эфектыўна, як хацелася б.

Як мне падаецца, асаблівую ўвагу трэба ўдзяляць навучэнцам сярэдніх спецыяльных устаноў, таму што ўзрост гэтай катэгорыі грамадзян з'яўляецца самым праблемным: чалавек толькі ўваходзіць у жыццё, паяўляюцца, канешне ж, спакусы і неажыццявімыя жаданні.

Да прыкладу, у Бабруйску навучэнцамі ПТВ было ўчынена 46 працэнтаў падлеткавых злачынстваў, і гэтая тэндэнцыя захоўваецца. Аднак статыстыка сведчыць і аб зніжэнні падлеткавай злачыннасці наогул... Упершыню за апошнія пяць гадоў. На маю думку, спад у першую чаргу звязаны з шэрагам мерапрыемстваў, якія праводзіліся ў горадзе. Гэта нагляднa відаць на прыкладзе Вышэйшага прафесійнага вучылішча бытавога абслугоўвання насельніцтва Бабруйска.

Прававое выхаванне і прапаганда законнасці з'яўляецца адным з самых дзейсных сродкаў барацьбы з падлеткавай злачыннасцю. Вялікае значэнне ў прафілактыцы прававых адносін мае псіхолага-сацыяльная служба, якая ў пачатку навучальнага года праводзіць агульнае дыягнаставанне навучэнцаў, на падставе якога выяўляюцца падлеткі з дэвіянтнымі паводзінамі, фарміруюцца карэкцыйныя групы, у якіх псіхолагі займаюцца па групавых і індывідуальных праграмах, а таксама працуюць з бацькамі навучэнцаў.

Асновай атрымання ведаў па прававым выхаванні з'яўляецца вучэбны курс "Асновы права". У працэсе вывучэння данай дысцыпліны падлеткі знаёмяцца з паняццямі "права", "злачынства", "пакаранне" і іншымі прававымі інстытутамі, сацыяльнымі нормамі, відамі, прычынамі і наступствамі злачынстваў, што дае магчымасць ім лепш усвядоміць, што такое злачыннасць, і вырашыць для сябе пытанне: ці трэба ўступаць на злачынны шлях?

Акрамя таго, пашырыць свае веды можна на факультатывах "Правы чалавека", "Здаровы лад жыцця", лекторыях "Этыка і мараль", "Сакрэты здароўя". Тут падлеткі вучацца наладжваць узаеміны, спрачацца, аргументаваць свой пункт погляду, дакладна фармуляваць пытанні, праводзіць лекцыі, тэматычныя вечары, кіналекторыі. На развіццё ацэначнай дзейнасці навучэнцаў адносна таго, што яны бачылі, чулі, рабілі, з кім мелі ўзаеміны, накіравана дзейнасць клуба "На скрыжаваннях поглядаў".

Сістэматычна праводзяцца тэматычныя сустрэчы з праваахоўнымі органамі, абмеркаванне кінафільмаў і артыкулаў па прававой тэматыцы, пастаянна працуе савет прафілактыкі. Адной з форм замацавання атрыманых навыкаў з'яўляецца арганізацыя Тыдня прававых ведаў, у рамках якога праводзіліся: урок у форме "Гадзіна пік", тэматычная гульня "Шчаслівы выпадак", гульня КВЗ "З законам жарты кароткія", пасяджэнне клуба "На скрыжаванні поглядаў", сустрэчы з праваахоўнымі органамі, урачом-эпідэміёлагам, прадстаўнікамі аддзела па справах моладзі, Лігі добраахвотнай працы, БПСМ.

У нашым вучылішчы выхаваўча-прававая дзейнасць вядзецца па некалькіх напрамках: прапаганда маральных і прававых ведаў сярод навучэнцаў; дзейнасць педагагічнага калектыву і грамадскіх арганізацый па прафілактыцы антыграмадскіх паводзін; індывідуальная работа з навучэнцамі, якія адносяцца да групы рызыкі; работа з бацькамі.

Гэты комплекс мерапрыемстваў прынёс адчувальны плён: у мінулым годзе крывая колькасці правапарушэнняў і злачынстваў, учыненых навучэнцамі Вышэйшага прафесійнага вучылішча бытавога абслугоўвання насельніцтва, рэзка пайшла на спад. І ёсць усе падставы лічыць, што гэта не спантанная з'ява, а адлюстраванне трывалай традыцыі.

Ірына СМІРНОВА,
намеснік дырэктара па вучэбна-выхаваўчай рабоце Вышэйшага прафесійнага вучылішча бытавога абслугоўвання насельніцтва Бабруйска.

Юбілей

А мне ісці наперад даспадобы...

Таленавітаму, арыгінальнаму па асаблівасцях мастакоўскага светабачання пісьменніку Паўлу Андрэевічу Місько нядаўна споўнілася 70. Не верыцца, бо па аблічччы, невычэрпнай энергіі, па творчай і грамадскай актыўнасці ён малады.

Гэта пацвердзіла і яго кніга паэзіі! — "Ружовыя лўпіны", якую склалі вершы розных гадоў. Выйшла яна з друку ў пачатку 2001 года, якраз да юбілею аўтара арганічна ўліласся ў зіхатлівую, шматжанравую плынь яго творчасці. І ўсё ж вядомы гэты пісьменнік больш шырока як выдатны празаік, аўтар раманаў, аповесцей, апавяданняў, як публіцыст, сатырык, гумарыст, цудоўны казачнік, а таксама як перакладчык. Ён — дасканалы знаўца роднай мовы, мастак, які піша і для дарослых, і для дзяцей. Гэта дзве каляіны, дзве ўрадлівыя дзялянкі творчасці Паўла Місько, аднолькава яму дарагія: "Разрываюся паміж дарослымі і дзецьмі", — з усмешкай зазначае ён.

Крытыка ў свой час вылучыла і станоўча ацаніла як значную мастацкую з'яву нашай нацыянальнай прозы яго раманы "Мора Герадота", "Градабой", "Хлопцы, чые вы будзеце...", яго аповесці і апавяданні, што ўвайшлі ў зборнікі "Калодзеж" (1967), "Калянае лісце" (1974), "Між мінулым і будучым (1986) і інш. Творам, якія прызначаны дзецям, пашанцавала менш (аб іх вельмі мала сказана). Хоць літаральна з першых кніг для малодшага і сярэдняга ўзросту Павел Місько набыў вядомасць як таленавіты дзіцячы пісьменнік. Юныя чытачы залічылі ў лік любімых яго аповесці "Навасёлы, або праўдзівая, часам смешная, часам страшнаватая кніга пра незвычайны месяц у жыцці Жэні Мурашкі" (1972), "Прыгоды Бульбобаў" (1977), "Эрпіды на планеце Зямля" (1987), "Прыйдзі, дзень-залацень" (1993), "Акрабат у бутэльцы" (1994) і інш.

Без твораў Паўла Місько не ўяўляем беларускую дзіцячую літаратуру. Ён увайшоў у яе ўпэўнена і захаваў пазіцыі пісьменніка, якога любяць юныя чытачы. У час нядаўняй сустрэчы з Паўлам Андрэевічам я спыталася ў яго, чаму ён пачаў пісаць для дзяцей, як прыйшоў да разумення, якія кнігі патрэбны ім. "Гэта быў водгук на покліч душы, — адказаў Павел Місько. — Я памятаў сваё бяскніжнае дзяцінства... Тады ні радыё, ні тэлевізара не было, кнігі былі адзіным промнем святла. Іх перадавалі з рук у рукі, хадзілі па іх нават у чужыя вёскі. І мне ўсё жыццё вельмі хацелася [illegible]".

Ён выявіў сябе як пісьменнік-наватар, які нішчыў умоўныя педагагічныя схемы, смела ішоў на эксперымент. Ім створаны псіхалагічна-пераканаўчыя, такія розныя вобразы дзяцей — непаседлівых, гарачых, памяркоўных, разважлівых, ціхмяных, задзірыстых, згаворлівых — такіх, якіх мы сустракаем, якія ёсць у жыцці. Яны могуць пасварыцца, раззлавацца, прыдумаць небяспечную гульню, як, напрыклад, у аповесці: "Навасёлы", калі насуперак папярэджанням дарослых усё ж пачалі капаць пячору, у выніку чаго ледзь не загінуў адзін з іх — хлопчык Вася. Смяртэльная небяспека была і са снарадам, які з часоў Айчыннай вайны ляжаў на дне рэчкі, і каб не старэйшы за іх падлетак — невядома, чым бы ўсё гэта скончылася.

"З дзецьмі ўвесь час нешта здараецца, з адной гісторыі яны трапляюць у другую", — піша Павел Місько. Чытаючы кнігу "Навасёлы", пераконваешся ў гэтым. Часам чытачы з трывогай і хваляваннем думаюць: "Што будзе?", але найчасцей яны ад душы смяюцца, бо хіба можна стрымаць смех, калі чытаеш, як Жэня Мурашка (ад яго імя вядзецца апавяданне у "Навасёлах") замест сабакі-баксёра купіў "ката ў мяшку" ў прамым сэнсе гэтых слоў. Падманулі яго хітруны-хлопцы, у якіх Жэня купляў таго "баксёра". Гэтым справа аднак не скончылася: калі пачалі мыць гэтага бруднага, абшарпанага, мусіць, нячыйнага ката, дык аказаўся ён... марской кошкай. Так назвала яго малодшая сястра Жэні — Марынка. Яна чула, што ёсць марскія коцікі, а значыць, ёсць і марская кошка!

Прыхаваўшы педагагічныя лейцы, без павучальных слоў Павел Місько вельмі натуральна, з адпаведным гумарыстычным эфектам гаворыць з дзецьмі, і яны непрыкметна, весела праходзяць школу жыцця, вучацца сябраваць, правільна паводзіць сябе, разбірацца ў людзях, разумець, хто чаго варты. І гэта не толькі ў адносінах да аднагодкаў, але і да дарослых.

Зусім нядаўна лічылася крамолай даць у кнізе для дзяцей адмоўны вобраз дарослага. Але ж і дарослыя бываюць розныя... [illegible]

Кнігі Паўла Місько багаты падтэкстам, ён дасціпны, [illegible] іх нешта новае, не заўважанае раней.

Шмат гарэзлівасці, бліскучых гумарыстычных дэталяў, сітуацый у тварах Паўла Місько. Атрымліваеш сапраўдную асалоду і літаральна смакуеш трапнае, ёмістае, гаваркое, роднае слова.

У гэтага пісьменніка невычэрпная фантазія, ён здатны на прыдумкі, умее знайсці арыгінальны, займальны сюжэт, нечакана змяніць ход яго развіцця, ускладніць новымі прыгодамі, зліць рэальнае і казачнае (аповесць "Прыгоды Бульбобаў").

Асабліва паказальная ў гэтым плане фантастычная аповесць "Эрпіды на планеце Зямля". Пісьменнік дае магчымасць героям сваёй кнігі — сучасным дзецям — сустрэцца з эрпідамі (робатамі, разведчыкамі), якія прыляцелі з космасу на зямлю, каб пазнаёміцца з ёй. Дзякуючы магчымасцям электроннай тэхнікі эрпіды лёгка настройваюцца на выкананне пэўных заданняў. Могуць настроіцца яны і на валоданне любой мовай. Аднак неўзабаве самі пераконваюцца, што не здольны зразумець у тонкасцях багацця і шматзначнасці нашай мовы, на якой часта гаворыцца адно, а разумець належыць зусім іншае. У аповесці ёсць загадкавыя незразумелыя словы, тлумачэнне якіх не знойдзеш ні ў адным слоўніку, бо іх прыдумаў сам аўтар. Сэнс такіх слоў зразумееш толькі прачытаўшы твор.

Гучнае, прыгожае слова Арлятэ ёсць у аповесці "Навасёлы", гэта — абравіятура слоў Ар(артысты), ля(лялечнага), тэ(тэатра). А што ў тым жа творы азначае "Дзень "П"? Аказваецца, гэта дзень прэм'еры!

І ва ўсім: у прыдуманых П.Місько гульнях, словах, дэталях прыбыцця эрпідаў на зямлю, у багацці таленавітых знаходак апісання іх адлёту, незвычайных пераўтварэнняў, якія адбываюцца з імі на нашых вачах, — ва ўсім, нават у назвах раздзелаў твораў адчуваецца найбагацейшая фантазія аўтара. Ёй, здаецца, няма мяжы. Але яна не б'е ў вочы, не назаляе, а толькі вельмі натуральна спрыяе стварэнню той атмасферы яркага, незвычайнага, якая так заварожвае, падабаецца дзецям.

Творчасць Паўла Місько, у тым ліку і для дзяцей, цесна звязана з нацыянальнымі вытокамі, з роднай Случчынай, з вёскай Старцавічы (цяпер Знаем), дзе ён нарадзіўся. Сюды прыязджае пісьменнік і цяпер, каб набрацца сілы, [illegible] з роднымі, сваякамі, аднавяскоўцамі. Сюды вецца сэрца пісьменніка.

У сваіх вершах (кніга "Ружовыя лўпіны") Павел Андрэевіч пісаў:

Калі душу зваротніць
Сумам недарэчнасць...
Калі бадзёрасці няма,
няма і сну,
Я думкамі лячу ў лясную
далеч — вечнасць...

Гэтыя лясныя казкі і дзівосы з любоўю перанесены Паўлам Місько ў мастацкія творы. Багата імі нізка апавяданняў для дзяцей з паэтычнай назвай "Лясныя пацеркі". Размешчаны апавяданні па назвах гамы ў адваротным парадку, на ноты "до", "рэ" прыпадае па некалькі апавяданняў: "Дом родны", "Сініца прысароміла", "Лясныя дзівосы", "Сольны канцэрт", "Фарсуха паласкавела", "Мініраваны лес", "Рэкардсменка", "Рэха лета", "Доўгі нос", "Добры чалавек".

Апавяданні "Лясныя пацеркі" даюць дзецям шмат разнастайных звестак аб роднай прыродзе, роднай зямлі, яе прыгажосці і багацце. На жаль, асобным зборнікам апавяданні гэтыя не выдаваліся, яны змешчаны ў кнізе "Прыгоды Бульбобаў", якая, як ужо гаварылася, выйшла яшчэ ў 1977 годзе. Цяжкавата настаўнікам дабрацца да тых чароўных пацеркаў. Не лягчэй і з аповесцямі "Навасёлы", "Прыгоды Бульбобаў", "Эрпіды на планеце Зямля". Усе яны ўвайшлі ў кнігу "Акрабат у бутэльцы", якая была выдадзена ў 1994 годзе.

Што і казаць, будуць цяжкасці з кнігай "Прыйдзі, дзень-залацень" (1993), якая дзесяць гадоў таму ўбачыла свет, тыраж яе па часе цяперашнім здаецца немалым — 12000, але ж гэта казкі! Ужо праз тыдзень гэту кнігу немагчыма было купіць. А яна павінна быць у кожным дзіцячым садзе, бібліятэцы, пачатковай школе. Цікавая аповесць-казка "Прыйдзі, дзень-залацень" і для больш старэйшага ўзросту. Гэта наш нацыянальны скарб! Тут сабраны, арыгінальна скампанаваны, таленавіта пераказаны з пэўнымі зменамі, новымі дэталямі беларускія народныя казкі. Да таго ж яны паміж сабою па-майстэрску злучаны дасканалымі мастацкімі пераходамі:

"Ах, як не хочацца канчаць гэту казку. Але трэба, бо сядзець будзем без хлеба. А хто цікавіцца, што далей, тады сядайце ў другую каляску, пойдзем у новую казку";

"Будзе адпачынак, будзе новай казкі пачынак".

А вось як прадстаўлены Паўлам Місько некаторыя героі кнігі: "А была ў дзеда і бабы толькі курачка-рабка, грабеньчык — як чырвоная шапка. Быў каток Вурката, пеўнік Пяюн ды сабака Брахун. Была мышка-нарушка, Шэрае Брушка. Былі жаронцы-шмаргонцы... [illegible]

"Баба Параска была галасістая, па натуры фарсістая. А дзедка Аўлас быў [illegible]".

Вось такім складаным, ладным, [illegible] беларускім словам і трэба далучаць дзяцей да роднай мовы. Кніга ж гэта [illegible] хараство, мілагучнасць, музыку, жывую душу мовы" (Васіль Вітка).

А дзе ж узяць гэтую і іншыя творы для дзяцей Паўла Місько? Так, цяжка цяпер з выданнем кніг. Добра, што праляжаўшы колькі гадоў у рукапісах, усё ж да юбілею Паўла Андрэевіча выйшла кніга паэзіі "Ружовыя лўпіны". А яшчэ ж два зборнікі не год і не два ляжаць у выдавецтвах. "Дзе знайсці выдаўцоў? Хоць выйдзі на раздарожжа-раскрэсы і гукай ва ўсе бакі: "Ау-у-у! Выдаўцы, дзе вы?" — з горыччу жартуе Павел Андрэевіч. І ўсё ж ёсць надзея на тое, што кнігі абавязкова будуць выдадзены.

Маргарыта ЯФІМАВА,
кандыдат філалагічных навук.

Дзяржаўная праграма "Анкалогія"

Як засцерагчыся ад бяды

Пастаяннае і паўсюднае павелічэнне захваральнасці насельніцтва на злаякасныя пухліны, якія складаюць высокую долю ў структуры інваліднасці і смяротнасці, пашырэнне сярод хворых колькасці асоб маладога ўзросту і дзяцей усё больш прыцягваюць да гэтай праблемы ўвагу спецыялістаў і грамадскасці ўсіх краін. Беларусь не з'яўляецца выключэннем. За апошнія 25 гадоў колькасць выяўленых хворых на рак павялічылася больш чым у два разы і ў бягучым годзе склала больш за 32 тысячы чалавек. Толькі на працягу апошніх 10 гадоў паказчыкі анкалагічных захворванняў павысіліся на 30 працэнтаў. Усяго на канец 1999 года ў рэспубліцы на ўліку стаялі 152 тысячы анкалагічна хворых, з якіх больш за 48 працэнтаў перажылі 5-гадовы тэрмін пасля радыкальнага лячэння.

За гады існавання спецыялізаванай службы ў рэспубліцы адзначаецца ўстойлівая тэндэнцыя да павелічэння разрыву паміж паказчыкамі смяротнасці і захваральнасці, якая сведчыць пра ўзмацненне эфектыўнасці праводзімага лячэння, аднак адбываецца гэта надзвычай марудна.

Эфектыўнасць барацьбы са злаякаснымі новаўтварэннямі стрымліваецца позняй дыягностыкай анкалагічных захворванняў, зніжэннем актыўнасці супрацьракавай барацьбы, а таксама пагаршэннем работы аглядных і флюараграфічных кабінетаў, аддзяленняў прафілактыкі. Амаль не ўдзяляецца ўвагі вырашэнню пытанняў эпідэміялогіі, першаснай і другаснай прафілактыкі раку, санітарна-асветніцкай рабоце, а таксама медыцынскай, працоўнай і сацыяльнай рэабілітацыі анкалагічна хворых.

Неспрыяльны ўплыў аказваюць таксама старэнне насельніцтва і экалагічная сітуацыя, у тым ліку абумоўленая наступствамі чарнобыльскай катастрофы.

У сувязі з гэтым Навукова-даследчым інстытутам анкалогіі і медыцынскай радыялогіі імя Н.Н.Аляксандрава сумесна з зацікаўленымі міністэрствамі і ведамствамі распрацавана дзяржаўная праграма "Анкалогія", якая дасць магчымасць зменшыць смяротнасць і інваліднасць ад злаякасных новаўтварэнняў шляхам удасканалення арганізацыі супрацьракавай барацьбы, метадаў прафілактыкі, дыягностыкі і лячэння анкалагічных захворванняў.

Прыярытэтнымі напрамкамі гэтай праграмы з'яўляюцца папярэджанне і ранняя дыягностыка анкалагічных захворванняў, распрацоўка і ўкараненне ў практыку эфектыўных мер па зніжэнні ўзроўню смяротнасці ад раку, змяншэнні інвалідызацыі хворых, якія атрымалі спецыяльнае лячэнне, правядзенне прафілактычных аглядаў шляхам скрынінгу і маніторынгу асоб павышанай анкалагічнай рызыкі, распрацоўка мерапрыемстваў па павышэнні ўзроўню санітарнай культуры насельніцтва, фарміраванні здаровага ладу жыцця і інш.

Выкананне нацыянальнай праграмы дасць магчымасць стварыць сістэму комплекснага падыходу да вырашэння анкалагічных праблем; распрацаваць і ўкараніць новыя тэхналогіі ранняга выяўлення анкалагічна хворых і іх лячэння, што знізіць смяротнасць насельніцтва, зменшыць эканамічныя і сацыяльныя страты ад анкалагічных захворванняў.

А.СЯКАЧ,
галоўны ўрач
Рэспубліканскага
цэнтра здароўя.

Пяць гадоў працуе дзіцячая школа іканапісу ў Свята-Троіцкай царкве Жлобіна. Многія яе выпускнікі сёння ўжо вучацца ў духоўных семінарыях і вучылішчах жывапісу. Выставу ікон, прысвечаных 15-годдзю чарнобыльскай трагедыі, жлобінскія святары экспануюць у раёнах, якія пацярпелі ад радыяцыі.

НА ЗДЫМКУ: адна з сённяшніх вучаніц школы іканапісу Наташа Першына.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

"Бядой запаленае слова"

Камітэт па праблемах наступстваў катастрофы на ЧАЭС сумесна з Саюзам беларускіх пісьменнікаў арганізуе цыкл літаратурна-мастацкіх вечароў для жыхароў абпаленых Чарнобылем раёнаў на тэму "Бядой запаленае слова".

У дзіцячым рэабілітацыйна-аздараўленчым цэнтры "Ждановічы", што пад Мінскам, свой першы прыпынак зрабілі беларускія паэты і празаікі. З Брагінскага і Кармянскага раёнаў цяпер тут адпачываюць і аздараўліваюцца каля 250 хлопчыкаў і дзяўчынак. У сустрэчы са школьнікамі прынялі ўдзел намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Навум Гальпяровіч, галоўны рэдактар газеты "Літаратура і мастацтва" Алесь Пісьмянкоў, паэт Мікола Мятліцкі і намеснік галоўнага рэдактара газеты "Літаратура і мастацтва" Віктар Шніп.

Пётр ШУБЯНОК.

Кнігі, якія паступілі ў Рэспубліканскую навукова-педагагічную бібліятэку

(Навучальна-выхаваўчая работа з адоранымі дзецьмі)

Авласевич М. Дерзайте — вы талантливы!: [О программе поддержки одарен. учащихся и студентов в Беларуси] // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

571120 Андрончик М.Н. Обучение и воспитание способных и одаренных школьников в центре развития интеллектуальных и творческих способностей детей, подростков и юношества // Инновационная деятельность в общеобразовательной школе. — Мн., 2000. - С. 45 — 54.

Бабаева Ю.Нет жесткой зависимости между математической одаренностью ребенка и его "странностями": [О психол. особенностях мат. одаренности детей, их проблемах] // Шк. обозрение. — 1999. - С. 8 — 9.

Бараева Я.І., Макарэвіч Р.А. Адораным дзецям — асаблівы клопат: [Аб стратэгіях у спецыялізацыі навуч. адоран. дзяцей] // Нар. асвета. — 2000. — № 6. — С. 3 — 7.

Бахвалова Л.У. Псіхалагічная праграма "Адораны вучань і школа" // Нар. асвета. — 1999. — № 11. — С. 21 — 29.

Дашковская О. Звездные дети: [Об изучении дет. одаренности и работе с такими детьми] // Шк. обозрение. — 1999. — № 4. — С. 2 — 10.

Дик Ю.И., Орлов В.А. Дифференциация и одаренные дети: направления развития // Стандарты и мониторинг в образовании. — 1999. — № 5. — С. 18 — 21.

Захожая Н.Н. Гуманистическое воспитание детей с высоким уровнем способностей // Прабл. выхавання. — 2000. — № 1. — С. 96 — 107.

Ивашкевич О.В. Проблема выявления и развития художественной одаренности ребенка: опыт последних американских исследований // Асновы мастацтва. — 2000. — № 2. — С. 31 — 36.

571120 Иновационная деятельность в общеобразовательной школе: Сб. науч. ст. / Бел. гос. пед. ун-т; Ред. кол.: Н.В.Грудинский и др. — Мн., 2000. — 169 с.

Представлены научно-методические и научно-практические материалы, содержащие критический анализ, новые идеи по инноватике в области воспитания, развития сельских школ, обучения одаренных детей, работы внешкольных обьединений, работы с педагогическими кадрами и т.д.

Ковяко О.В. Развитие коммуникативной одаренности дошкольников в условиях социальной микросреды // Актуальные проблемы исследований в области гуманитарных и естественных наук: Сб. науч. ст. — Мн., 1998. — 99 — 104.

Коваленко Г.П. Одаренные дети и социально-педагогическая практика // Инновационная деятельность в общеобразовательной школе. — Мн., 2000. — С. 82 — 98.

Комса В.Л. Стратэгія і тактыка работы псіхолага з таленавітымі дзецьмі // Псіхалогія. — 2000. — № 2. С. 87 — 96.

Кондаленко Л.К. Симонова С.М. Проблема творческой одаренности личности: [О сущности твор. одаренности, ее связи с нравств. законами и эстетикой] // Адукацыя і выхаванне. — 1999. — № 4. С. 54 — 59.

Крушельницкая О.Б. Одаренный школьник в глазах сверстников и педагогов // Шк. здоровья. — 1999. — № 1. — С. 73 — 80. — Библиогр.: с. 80.

Лопатина М.А. Работа с одаренными учащимися [в школе]: Из опыта] // Завуч: Для администрации шк.: Навуч. — практ. журн. — 1999. — № 6. — С. 70 — 72.

Матюшкина А.М. Талантливые дети глазами родителей и воспитателей: [Методика диагностики дет. одаренности] // Дет. творчество. — 1999. — № 3. — С. 4 — 5.

Мицкевич Л.С. Особенности работы с одаренными детьми // Біялогія: праблемы выкладання. — 1999. — № 1. — С. 77 — 80.

Осмоловская И. Каждый школьник талантлив по-своему: [О дифференцир. обучении] // Директор шк. — 2000. — № 2. — С. 67 — 72.

Панов В. Не только дар, но и испытание: [Одаренность детей как пед. и психол. феномен] // Директор шк. — 2000. — № 3. — С. 56 — 62.

Праца, пошук, натхненне: [Матэрыялы дыскус., прысвеч. рабоце з адоранай моладдзю] // Адукацыя і выхаванне. — 1999. — № 3 — 4. — С. 3 — 21.

Пуфаль-Струзик И. Препятствия в развитии одаренных учеников в школьных условиях: [О взаимоотношениях учащихся и учеников] // Психол. наука и образование. — 1999. — № 3 — 4. — С. 66 — 70.

569843 Рогов Е.И. Психология человека. — Мн.: Гуманит. изд. центр "Владос", 1999. — 320 с.: ил. — (Азбука психологии). — Библиогр.: с. 315 — 316.

В доступной для школьников форме рассказывается об индивидуально-типологических особенностях человека: направленности, темпераменте, характере, способностях. Включены упражнения и опыты по развитию внутреннего мира личности.

Савенков А. Детская одаренность и проблема содержания дошкольного образования // Дошк. воспитание. — 1999. — № 12. — С. 2 — 14.

Савенкова А.И. Детская одаренность и школьное обучение: теорет. модель обогащения содерж. образования // Шк. технологии. — 1999. — № 1 — 2. — С. 121 — 131.

Савенков А. Интеллектуальный портрет: [Методика выявления дет. одаренности] // Дет. творчество. — 1999. № 1. — С. 8 — 10.

Савенков А. Одаренные дети: методики диагностики и стратегии обучения // Директор шк. — 1999. — № 5. — С. 55 — 63.

Савенков А. Особенности психосоциального развития одаренных детей: [О поведении одарен. ребенка, его общении со сверстниками и взрослыми] // Нар. образование, № 5; Домаш. воспитание, № 2 — 3. — 1999. — С. 281 — 283.

Савенков А., Беляева Н. Одаренные дети в обычной школе // Нар. образование. — 1999. — № 9. — С. 183 — 188.

Савин А.И. От 1-го месяца да 7 лет: Норматив. шкала для диагностики одаренности // Дет. творчество. — 1999. — № 4 — 5. — С. 8 — 10.

569024 Сборник материалов по поиску, развитию способностей и поддержке талантливой молодежи / отд. по делам молодежи упр. информации Могилев. облисполкома. — Могилев. 1999. — 67 с.

Материалы "круглого стола" по социальной поддержке одаренных учащихся, развитию способностей талантливой молодежи. Включает положения, программы.

Степанов В.Г.Психология одаренности детей и подростков // Вопр. психологии. — 2000. — № 3. — С. 140 — 143.

Ушаков Д.В. Государственное и негосударственное образование для одаренных детей. Проблемы и возможные решения: [О принципах орг. системы образования, благоприятствующей развитию одаренности] // Образование. — 1999. — № 4. — С. 19 — 24.

Хромова Т.В., Юркевич В.С. Метод развивающего дискомфорта в работе с одаренными детьми и подростками // Образование. — 1999. — № 4. — С. 95 — 99.

Шедланова Е.И. Диагностика одаренности младших школьников: [О выявлении психол. особенностей] // Шк. здоровья. — 1999. — № 1. — С. 26 — 37. — Библиогр.: с. 37.

568649 Этапы деятельности психологической службы школ и ПТУ в системе личностно ориентированного обучения и воспитания детей г. Минска: Програм. метод. рекомендации/ Упр. образования Мингорисполкома; Сост.: Н.С.Криволап и др. — Мн., 1999. — 136 с.

Об организации учебной и воспитательно-профилактической работы с одаренными детьми, детьми "группы риска" и девиантного поведения.

Приведен Закон о правах ребенка, материалы из опыта работы социально-психолого-педагогических служб учреждений образования.

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокае спачуванне дырэктару Слуцкага прафесійна-тэхнічнага каледжа перапрацоўчай прамысловасці Барысу Браніслававічу Блахіну з прычыны напаткаўшага яго вялікага гора — смерці БАЦЬКІ, ветэрана сістэмы прафтэхадукацыі Браніслава Рыгоравіча Блахіна.

Упраўленне адукацыі Мінскага аблвыканкама і педагагічная грамадскасць вобласці выказваюць шчырае спачуванне дырэктару Слуцкага прафесійна-тэхнічнага каледжа перапрацоўчай прамысловасці Барысу Браніслававічу Блахіну з прычыны напаткаўшага яго гора — смерці БАЦЬКІ Браніслава Рыгоравіча Блахіна, ветэрана працы прафесійна-тэхнічнай адукацыі.

Выпісвайце і чытайце!

Часопіс "Беларусь", № 4

"Дэльфіны-лекары. Ці лечаць яны чарнобыльскую лейкемію?" Гэтае сенсацыйнае пытанне вынесена на вокладку чарговага нумара часопіса. Адказ на пытанне шукайце ў нарысе журналістаў Валянціны і Івана Ждановічаў.

У чарговым матэрыяле з цыкла "Хрысціянству-2000" часопіс расказвае пра ўручэнне прэміі беларускаму Прэзідэнту "За выдатную дзейнасць па ўмацаванні адзінства праваслаўных народаў". Пад рубрыкай "Вера" змешчаны аповед пра айца Ігара Карасцялёва, пад кіраўніцтвам якога ў Мінску на вуліцы Прытыцкага ўзводзіцца велічны храм.

Новыя вершы Міколы Мятліцкага, артыкул "Па кім звоняць званы" — працяг чарнобыльскай тэмы, распачатай дэльфінамі. У нумары расказваецца пра дзейнасць фонду "Мы — дзецям" і яго старшыню Уладзіміра Грыдзюшку. Яго калега (у мінулым) па камсамольскай рабоце Іван Шостак цяпер — дырэктар Мінскага архітэктурна-будаўнічага тэхнікума (цяпер — каледжа). Матэрыял пра гэтую прэстыжную навучальную ўстанову — у нумары.

Два палемічна-палітычныя артыкулы прысвечаны ўзаемаадносінам Беларусі і Расіі, а таксама будучым выбарам Прэзідэнта Беларусі.

Пад рубрыкай "На мяжы неверагоднага" — рэальная жыццёвая гісторыя пра двух маладых людзей, якія былі пахаваны зажыва, але ўрэшце... адбылося "Вяртанне з таго свету" (так называецца артыкул).

Часопіс падтрымлівае здаровы дух грамадства, папулярызуючы веласіпед. Падаецца нават "Новая песня беларускіх велааматараў. Змешчаны унікальны "Каляндар Маладцова" (летась аўтар атрымаў патэнт на вынаходніцтва), які праслужыць вам... тысяча гадоў!

Аматары мастацтва пазнаёмяцца з творчасцю магілёўскага мастака Валерыя Юркова і мінскага Міколы Купавы. А тыя, хто цікавіцца палётамі ў космас і касманаўтамі, прачытаюць адметныя нататкі кінарэжысёра Уладзіміра Арлова пра нашага знакамітага земляка-касманаўта Уладзіміра Кавалёнка.

Вялікі фотарэпартаж з Ваўкавыска, які, між іншым, старэйшы за Маскву. Грунтоўны блок матэрыялаў да Дня гумару (сярод якіх — літаратурныя пародыі Паўла Саковіча, смешнае апавяданне "Голы мужык" Аляксандра Пыко, сатырычныя мініяцюры Марціна Коўзкага і нават... яўрэйскія анекдоты ад брастаўчаніна Міхаіла Валошына).

Сенсацыйна гучыць загаловак "Асцярожна: памперсы!" чарговага матэрыялу пад рубрыкай "Верыць — не верыць!". Калі верыць аўтару, то трэба толькі дзякаваць Богу, што цяперашнія чытачы "Настаўніцкай газеты" (а таксама часопіса "Беларусь") тых памперсаў не насілі. Бо яны, аказваецца, небяспечныя для здароўя...

Для аматараў смачна паесці — унікальныя рэцэпты знакамітых варэнікаў у чарговым выпуску "Утульнага дома", там жа — парады дамашняга доктара і дасведчанай гаспадыні.

Як заўсёды ў нумары — крыжаванка і чорна-белыя сакрэты.

Падрыхтаваў
Іван ІВАНАЎ.

Здарэнні

Спецыялізацыя... на відэакамерах

Суботнім вечарам, напярэдадні Вялікадня, у Маскоўскае РУУС звярнуўся малады мінчанін і заявіў, што стаў ахвярай разбою.

Мужчына падзарабляў відэаздымкай, аб чым паведамляў праз газеты "З рук у рукі" і "Усё для вас". Паводле папярэдняй дамоўленасці, ён прыбыў у адну з кватэр дома № 23 па вуліцы Касманаўтаў, каб зняць на відэаплёнку святкаванне дня нараджэння.

Дзверы адчыніў хмуры мужчына ў форме чыгуначніка, які мала нагадваў імянінніка. Ні слова не гаворачы, ён схапіў госця за каўнер і ўцягнуў у кватэру. Там знаходзіўся яшчэ адзін злачынца ў масцы. Бандыты выхапілі з рук няўдачнага аператара відэакамеру, кінулі яго на падлогу тварам уніз. Потым звязалі, абшукалі і адабралі грошы і пашпарт.

— Ляжы і не вырывайся, — сказаў "чыгуначнік" перад тым як пайсці з кватэры. Паабяцаў ахвяры неўзабаве з'явіцца, маўляў, грошы рыхтуй.

...Няшчасны праляжаў звязаным каля шасці гадзін, да таго самага моманту, пакуль у кватэру не завітаў яе чарговы пастаялец. Як высветлілася, жыллё здаецца ўнаём на суткі, што і выкарысталі злачынцы.

Нашы "героі" зусім не былі вынаходнікамі такога віду злачынстваў. Не так даўно ў Маскоўскім раёне сталіцы абрабаваны прыватнік, які здаваў на пракат гульнявую відэапрыстаўку. Каля пяці гадоў таму работнікі крымінальнага вышуку Маскоўскага РУУС затрымалі злачынную групу, якая "спецыялізавалася" на відэаапаратах. Бандыты таксама па аб'явах запрашалі іх у кватэры, якія здымалі, адбіралі самае каштоўнае і скручвалі вуды. За гэта былі асуджаны і адбывалі пакаранне. Аналагічная перспектыва ёсць і ў іх пераемнікаў. Распачата крымінальная справа, вядзецца расследаванне.

Любоў МУРЫЛЁВА,
прэс-афіцэр Маскоўскага
РУУС Мінска.

Карысна ведаць

Вядома ўсім, што садавіна і агародніна вельмі карысныя для нашага арганізма. Але, аказваецца, яны яшчэ здольны знізіць рызыку захворвання на рак.

Памідоры, каляровая капуста, браколі, апельсінавы сок утрымліваюць шмат натуральных хімічных элементаў, якія ствараюць ахоўны бар'ер ад любога віду анкалагічных захворванняў — да такой высновы прыйшлі спецыялісты Анкалагічнага цэнтра ў ЗША. Людзі, якія ўжываюць шмат садавіны, агародніны і ягад, у два разы павялічваюць шанс пазбегнуць анказахворванняў у параўнанні з тымі, хто такіх прадуктаў ужывае мала. Асабліва эфектыўная ахова ад пухлін — ягады. Чарніцы, маліна, чорныя парэчкі, клубніцы ўтрымліваюць кіслату, якая здольна забіваць ракавыя клеткі. Гэтая кіслата дзейнічае як мятла, якая вымятае таксічныя рэчывы з арганізма.

Падрыхтавала
Аліна ЯНКОЎСКАЯ.

Выконваючы абавязкі галоўнага рэдактара Пётр ЮДО

ЗАСНАВАЛЬНІК —МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Рэгістрацыйны нумар 370.
ДЗЯРЖАЎНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА "ДОМ ПРЭСЫ". 22 00 13, МІНСК, вул. Б.ХМЯЛЬНІЦКАГА, 10-а

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; намесніка галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-40-63; аддзелаў: школ, адукацыйных інавацый - 36-43-62, праблем выхавання, навукі - 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі - 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў - 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем - 36-44-25; культуры - 36-41-55.

Адказны дзяжурны Ала КЛЮЙКО.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №2274
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 25.4.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.